

Foto: Dr. F. Kušan

SJEV. VELEBIT: POGLED SA M. RAJINCA PREMA SJEVERU

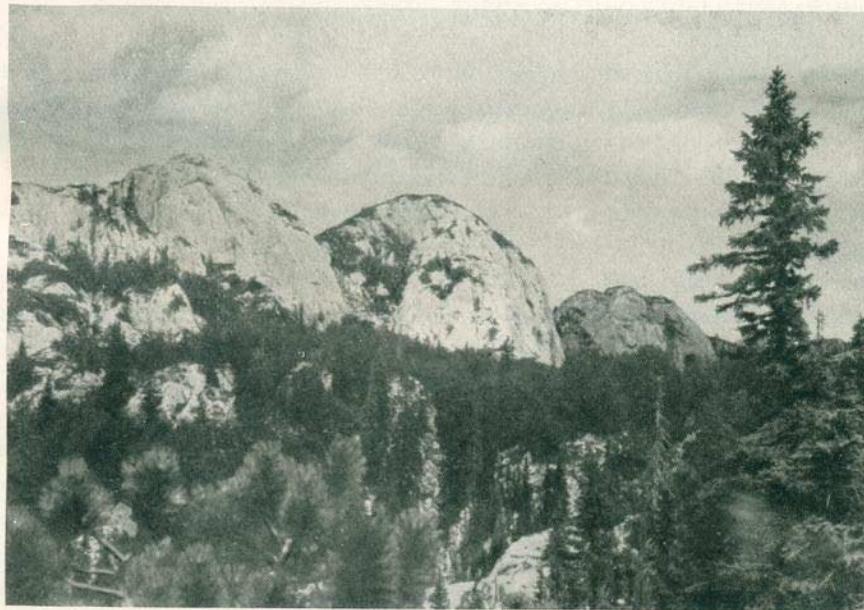

Foto: Dr. F. Kušan

SJEV. VELEBIT: VARNJAČA I CRIKVENA U SKUPINI ROŽANSKIH KUKOVA

sočaj rješenju, smislobojev o smislu i o simbolizmu o obrazivoj
naturi svih stvari, spominjaju učiteljice Šulović o klesovu od one iloč
urom močvaru na usinjenoj njivoj osjećaju mocije od slobode i svoboda
i cijeli smisao svijeta o kojem je učiteljica Šulović učila, ali i učiteljica Šulović
na razgovoru učiteljicu Šulović je otkrivala tematsku strukturu o planinama
te očekujući učiteljicu Šulović.

Srednjim i sjevernim Velebitom

Franjo Galović (Zagreb)

Bilo je to god. 1934., kada smo se vraćali morem kući sa ture po
Macedoniji te usput posjetili otok Rab. Naše planinarske cipele na-
lazile su se u derutnom stanju i mi smo odbacili svaku pomisao da
se njima služimo. To nam je naime imalo biti opravdanje pred samim
sobom, što ne idemo na Velebit koji nas je, ili obavit oblacima ili
obasjan suncem, mamio čitavih dana, ističući ponosno svoje oblike.
I nismo odoljeli. Cipele su nas još dobro poslužile, i mi smo se nakon
nekoliko sati pješačenja iz J a b l a n c a našli u njegovom zagrljaju.
Nismo požalili. Isplatilo se žrtvovati onih nekoliko sati uspona da
se čovjek riješi vrućine i žege, da se čovjek nadivi krasotama, kakve
se ne mogu ni naslutiti, kad se gleda Velebit s mora. Bio je to moj
prvi posjet Velebitu.

Dugo smo odlučivali, da li da prođemo cijelim Velebitom ili pak
samo srednjim i sjevernim. Nakon vijećanja o sposobnostima u pje-
šačenju onih koji sudjeluju, odlučili smo za srednji i sjeverni dio. No
ovdje se dvostruko prevarismo. Prvo nismo posjetili južni Velebit,
a drugo, manje sposobni, po našem mišljenju, nisu pokazivali ništa
više umora od nas, po našem sudu ustrajnijih.

Vlakom smo se odvezli do G o s p i Ć a, a nekom škrinjicom od
autobusa stisnuti kao sardelice do O š t a r i j a. Divan položaj i pitka
voda i idealni su preduvjeti za podizanje ljetovališta ili što sličnog.
Namjeravamo ostati preko noći, ali smo bili naprosto prisiljeni da
pobjegnemo. Ne pred ljudima, koji su ovdje naročito gostoljubivi, nego
pred muhamama, kojih je bilo stalno čitav roj oko nas. I uspjelo nam je.
Čim smo se udaljili od mjesta, nestalo je muha.

Zaputili smo se prema B a č i Ć K o s i. Brzo nam je prolazilo
vrijeme uz dulibe i kroz šume, tako da i sami nismo znali, kako se
nađosmo na mjestu, odakle se vidi more. Nismo se dugo zadržavali,
jer se je približavao mrak, nego smo požurili do planinarske kuće.
Lijepa je to kuća, posjećivana više od planinara nego od đaka, kojima
ju je Škola narodnog zdravlja namijenila za oporavilište. Okrijepivši
se uputili smo se u razgovor sa starcem opskrbnikom. On je u ovoj
kući često sam, jer je posjet planinara malen. Njegov dom nalazi se
u Ravnom Dabru, koji je samo sat i po hoda udaljen. Starac je pri-

povijedao o medvjedima, o kurjacima, o vukodlacima, čudnih priča čuli smo te večeri o životu i drhtaju planina. Noć mi je protekla mirno, premda je vjetar bubnjao svoju koračnicu po limenom krovu, ali drugima nije bilo tako. Oni su sanjali o medvjedima, kako ih gone, o kurjacima, ukratko o svemu što su čuli pripovijedati.

Svanulo je jutro. Divan dan imali smo u izgledu. Podosmo na Čopin Vrh, da se nagledamo mora i otoka. Zaista. Strmo ispod nas vidjesmo kao na reljefnoj karti otoke. Da li da uzmem zemljopisnu kartu i da ih nabrajam? Ne... Da li je ono u daljini Italija? Ne znamo. Ovaj čas nas nisu interesirala imena otoka, već smo samo uživali u gledanju, tako da gotovo nismo ni primjetili, kako se spremaju osiminoz rileva ilendbo omi im i mihale monitres it ee na silas minas ili smio salido poskri s mjeležda ab smoc svilak jom ol deq ili ovo ibi Velebit stola iliviskeno mihale monitres it ee na silas Foto: F. Galović

Foto: F. Galović

Baćić Kuk

na oluju. Jedva smo trkom stigli do kuće, spustila se jaka kiša, nošena žestokim vjetrom. Debele kaplje otskakivale su od kamenja da padnu raspršene na zemlju, koja ih je željno očekivala. No nije bila dugog vijeka. Sunce je odnijelo pobjedu nad olujom.

Poslije podne zaputimo se na Baćić Kuk. Put vodi kroz šumu, koja je prepuna jagoda. Uz branje jagoda i skidanje guba sa drveća brzo smo došli do ispod stijena.

Premda je bura urlala, kad smo se drugog dana probudili, ipak odlučismo poći na put prema Ogradić. Mjere domaćih ljudi nikako se ne slažu sa našim mjerama. Da prevalimo jedan kilometar, potrebno nam je četrdeset i pet minuta. Tako smo trebali od Baćić Kose do Ogradiće šest sati namjesto četiri, koliko su nam rekli da je potrebno. Zbog bure nismo pošli na Šatorinu, a još jedan dan nismo htjeli ostati na Ogradići, jer nas je nešto nepoznato tjeralo naprijed da mijenjamo mjesto. Tako smo drugo jutro krenuli prema

Alanu. To je najdivniji dio puta naše ture. Reljefna karta Paga, Raba i drugih otoka bila je stalno pred našim očima. Put ide jedan čas po livadama, prekrivenim gustom travom, čas prolazi šumom kao kakovim parkom. Dulibe se redaju jedna iza druge i u njihovom dnu vidimo kako ljudi obrađuju svoja polja i kako čuvaju stada na paši. Tako smo stigli na Alan. Ovdje smo doživjeli jedno razočaranje, koje osjetismo tek nakon povratka u Zagreb. Kupili smo dopisnice i ostavili ih našem opskrbniku da ih preda na poštu, što je on kao i novce za marke najpripravnije primio i obećao učiniti. Da, ali obećanje ludom radovanje, kako veli narodna poslovica. U Zagrebu se ustanovilo, da nitko nije dobio karte. Tko zna, tko je krivac?

Do sada smo svi zajedno bili vođe, a od Alana preuzeo sam vodstvo, i to zato što sam ja već ovdje bio. Ali to mi se vodstvo nije isplatio. Toga dana imali smo već u nogama put od Ograđenice do Alana. Sada se je taj put produžio u beskonačnost, pa kako sam stalno govorio: Evo iza ovog zavoja dolazi kuća, a kuće ni za lijek, počeli su mi suputnici otvoreno prijetiti radi zavađanja neupućenih u bludnju. I da se nije u istinu nakon desetog zavoja pojavila kuća, ja bih mogao zlo proći. Ovako su se odmah smirili, čim su vidjeli Rosijevu kolibu. Ali da. Na čitavom Velebitu nismo sreli ni traga planinaru, a ovdje, gdje smo se htjeli odmoriti, bila su sva mjesta zauzeta. Nu ovi,isto iz Zagreba, kad su vidjeli naša žalosna lica, spremno su se dali na put prema Zavižanu i tako prepustili nama na uporabu drvene ležaje. Uredivši nekoć lijepu kuću, spremili smo se na spavanje. Meni je bilo prilično tvrdo, a i okretanje drugih dalo je naslućivati da i njih ili muče teški sni ili daske. U jutro se ispostavilo, da ih je borba s medvjedima tako izmučila da su se probudili, a onda ih je drveni ležaj prisilio da razmišljaju o svom snu. Ali ovog puta nije ostalo samo kod sna.

Dvojica, Richard i Walter pošli su prema Kozjaku da snime nekoliko slika. Ja sam ostao i pripremao ručak. Nakon nekog vremena vrate se oni i već iz daleka navjeste nam da su ugledali medvjeda. Mali crni medo pretrčao je preko puta udaljen od njih oko 20 koraka. Ništa opasnog nije bilo vidjeti na njemu, što bi potvrđivalo priče, koje smo čuli od opskrbnika na Baćić Kosi. Oni potrčaše za njim da ga snime, ali on je silnom brzinom nestao u grmlju. Poslije smo čuli priповijedati, da medvjedi zimuju ispod Kozjaka, gdje imaju svoje brloge. U istinu ova divljinu oko Rosijeve kuće kao da je stvorena za skrovište medvjedima i drugoj divljači.

Predio oko Rosijeve kuće je nešto posebnog i pun neke tajanstvenosti. Kao da je neki silan div razbacao vrhove, kojih ovdje ima nebrojeno. Duboke kotline sa vječnim snijegom, gусте šume, tišina kao u kakvom hramu, činili su ovaj dio Velebita prije, dok još nije

Foto: F. Galović

Iz Rožanskih Kukova

bilo Premužičeve staze, upravo neprohodnim. Sada se ide stazom kroz procjepi između stijena, iznad ponora, svagdje se vidi korist te staze, koju će, ako ovako ostane, ne ljudi, kojih prolazi vrlo malo, nego vrijeme uništiti.

Kao što se sa pitomog Alana dođe u divljinu Rožanskih Kukova, tako se i iz te divljine naglo dođe u pitomu mirnoću Zavižana. Livade, jedna ljepša od druge, činile bi zimi idealan teren za skijanje, kad bi dolazak do njih zahtijevao manje napora i vremena.

Te misli vrzle su nam se u glavi, dok smo dolazili putem na Zavižan. Već sa Gromovače pokazivao sam kuću ispod Vučjaka, ali nitko nije vjerovao. Mislili su da se varam, isto kao i sa Rosijevom kućom. Ali sada, kad smo stigli na domak kuće, vidjeli su da to nije hrpa kamenja, kao što su mislili. Iz daljine stopila se kuća u jednu masu s okolnim kamenjem, tako da ju je vrlo teško razlikovati. Pogotovo su se uvjerili, kad su vidjeli vrh Gromovače, koji malo izviruje iznad šuma, koje ga zastiru. Zaledinu kuće štiti Vučjak, a sa kuće puca pogled na more, na Veliki Zavižan, na put, kojim smo stigli i kojim ćemo otići. Odmoreni i okrijepljeni podosmo na Zavižan. Željno sam očekivao da prođemo šumom ispod vrha, da ugledamo more i runoliste, kojih ovdje ima u prekrasnim busenima. Jedino meni nije bilo to prvi puta da sam svojom rukom uberem taj cvijet, za kojim žude toliki planinari. Ništa nisam govorio da imade runolista, te sam očekivao njihovo začuđenje kad ga vide. I doista, kad izadosmo iz šume, već kod prvih stijena, opazimo to cvijeće. Trkom su se uputili do njega... i nakon kratkog vremena svaki je bio posjednik nekoliko komada runolista, ubranih svojom rukom.

Brzo nam je prošao uspon na Zavižan, sa kojeg smo se veselo vraćali, obogaćeni pogledima, runolistima i slikama. No u kući je uslijedilo neko razočaranje. Ubrani runolisti izgubili su svoju ljepotu, koju su imali, ali nas je nada da će prešani biti ljepši utješila. Ipak i nakon prešanja jednoglasno ustanovismo da su u prirodi, u procjepima stijena, daleko ljepši, jer stijena je pravo njihovo mjesto, na koje oni pristaju.

Drugog dana poslije podne dodosmo se na silazak prema moru. Težak nam je bio rastanak s Velebitom kao i put, kojim smo se od njega rastajali. Dolazili smo iz proljeća u ljeto, iz zelenila i šuma u vrućinu i kamenje. Ipak smo nakon šest sati spuštanja stigli na cestu, 2 kilometra daleko od S v. Jurja, malog mjestanca sa hladnom vodom, s igradjenim kupalištem i sa malo stranaca. Dva dana kupanja i vožnje čamcem prodoše brzo i kad smo sa parobrodom pošli za Sušak, ostao je Velebit u magli kao da se želi sakriti našim pogledima, ljutit što smo ga ostavili.

Bio je to moj drugi posjet ovom dijelu Velebita, ali ne i posljednji.

Od Splita do Durmitora

Dr. Ivo Rubić (Split)

(Svršetak)

Gledamo ispod sebe Škrčku dolinu. Valjda nekih 900 m ispod nas otsjeva Škrčko Jezero. Čini mi se ta dolina kao ona Logarske Doline u Kamničkim Alpama, kao Vrata ispod Triglava. Otsječene glacijalne doline. Bože, kako je bila lijepa ta slika! U dnu duguljaste doline nalazilo se Škrčko Jezero, bistro kao riblje oko, a u njemu riba nema. Oko njega pojasa crnogoričnog drveća. Tamna boja daje vanredan okvir jezeru, koje mi se činilo kao neki dioram. Iznad pojasa crnogorične šume vidi se veliki, strmo nagnuti pojasi sipara i točila, po kojima tek gdjegdje raste svijetlozelena ploha trave, a onda se dižu vertikalne stijene, valjda do 500 i 800 m, svijetlosivih vapnenaca, sa kojih se runi kamenje i zasiplje dolinu. Pod nama stoji to djelo leda; sunce svojim vertikalnim zrakama obasjava svaku i najmanju plohu, nijedan vjetrić ne buni mir atmosfere u toj dolini, gdje znadu vjetrovi da zvijzde, kamenje da orla, lavine da kotrljaju, magle da se po vrhovima gone i bijesove da tjeraju tu ljepotu i teško pristupačnu Škrčku Dolinu. Mi je gledamo kao iz balona, a taj pogled nas raznježuje kao što dijete veseli osmjeh majke. Uživamo je promatrati, jer taj pogled, koji u sebi sadržaje harmoniju boja; koji pretstavlja grozotu vertikale; moć prirodnih

sila; nezaboravan je, neizbrisiv je. A do nas svijet planina i vrhova. Koliki je dogled sa Durmitora? To je teško odrediti, jer mu smetaju susjedne planine, ali kažu da se vidi Kopaonik sve do Avale, čitav navedeni niz planina, koje sam naveo da dijele primorje od srednje Evrope, zatim Orjen, Lovćen, Rumija, Sutorman, Prokletije — Jadran, eto to su međe dogleda. Lim, Zatarje, Tara, Drobnjaci, Pivska površ, Piva, Sušica, Drina se još bolje vide, jer su nam bliže. Tko da iskaže veselje, što smo postigli svrhu, užitak u širokom pogledu. H. P. D. »Mosor« je ispunilo preko nas jedan zadatak. Ali tko da sazna sadržaj svih objekata, koje vidimo u širokom obzoru, njihove probleme, djelo ruku čovjeka u tome kraju; tko da dozna sadržaj onog vremena, otkad su nastale ove planine i krajevi na zemlji do danas; onog doba, otkad je čovjek naselio ovaj kraj do danas. Doznati historiju ovog dijela zemljine kore značilo bi spoznati njezinu geologiju; imati na umu sve rodove generacija, koje su se rađale, borile se i umirale na ovom dijelu zemlje, značilo bi doznati cijelu historiju ovog naroda; spoznati sadržaj svih objekata i odnosa sadašnjih ljudi prema ovom kraju u kauzalnoj vezi, značilo bi spoznati geografiju ovog kraja. Duh moj mnogo traži, a ipak iz plejade naučenjaka još nitko nije temeljito proučio ni geologiju ni historiju ni geografiju ovog kraja. Kako da je ja sada doznam?! Uviđam da bi to bilo lijepo, ali mnogo je toga lijepa, što ne možemo dostići ni imati.

Moram napustiti tu točku zemlje, odakle se otvaraju široki zemaljski i duševni vidici; gdje se duh naslađuje u visinama, moramo je napustiti i seliti u nizine. Po suncu se pečemo, a po snijegu i ledu hodamo. Uhvatimo se Planinice, a otale počinje mučan silazak u Škrčku Dolinu. Treba poći niz strminu, koja je visoka do 800 m, a strma mjestimice i 55° . Zelena trava kao zelena vuna pokrila je dijelove ploha, a onda sipar i kamenje. Lako je silaziti laku, ali teško je tešku čovjeku. Govorili su, pisali su da je tuda oputina i markacija, ali tomu ni traga. Ljutio sam se naročito ja, ali što će. Sreća da tada nisam znao, kako je u tom pristranku najviše zmija u Durmitoru. To bi u mnogima bilo povećalo strah, a u Rudiu veselje, jer ih on lovi. Lagano, pa ćemo doći. Tu smo osjetili potrebu konopa, jer je po travi, naročito ako je mokra i na strmom siparu jednako teško silaziti kao i preko leda. Zato u naše visoke planine nikad bez konopa! Već su se svi bili okupili, kad je bio došao Ivo. On je bio prvi od straga ovom prilikom.

Kod Škrčkog Jezera na žalost nema kolibe, kako piše u vodiču, zapalili su je pastiri. A šteta za takovu divnu udolinu, da je zauštena. Tu smo se skupili na visini od 1800 m, zapalili vatru, ubili

jagnje da ga ispečemo i spremili ležaj na otvorenu. Dok još sunce nije bilo zašlo, gledali smo niz grebena do Bobotava Kuka na sjever i jug, kako se ponosno dižu iznad 2000 m, promatrali smo njegove strmine. Evo, evo gledajte, gledajte, viče Stevan! Svi smo bili uprli poglede u visoki pristranak, gdje su na jednoj nepristupačnoj tratinu pasle dvije divokoze. Krasno su se vidale iz dalekozora te životinje. A nad tim uvalama letjelo je nekoliko orlova uprav tada. Malo kasnije u zalazu sunca, kad je Prutaš bio bacio duboku sjenu na naš ležaj, čuli smo vukove, kako u blizini zavijaju. Počeli smo spremati pušku, Mirko je zapucao iz revolvera i govorili smo, kako ćemo se eventualno braniti, dođu li vuci razdirači. Trebalо je pojačati vatru

Foto: Dr. I. Rubić

Pogled na Škrčku dolinu

i baciti im najdebljega. Mrak, duboki mrak se ulijevao. Potencirale su ga debele sjene susjednih planina. Postajalo je hladno. Zbili smo se oko vatre, a mnogi su već bili polegli, jer smo tog dana bili prevalili veliki dio puta. Jagnje su vrtjeli, »špagete« su spremali, drvo je pucketalo. Trebalо je spavati na visini otplikite kao što je Sv. Jure Biokove (1763 m), na otvorenu, na hladnom. Zato se valjalo obući. Sve što se moglo obući, navlačili smo na se. Mijo je obukao 4 para bječava. Košulja, džemper (ili kako je Rudi metatezom ovo nazivao »pendžer«), prsluk, kaput, kišna kabanica, deka, sve je to dobro došlo za tijelo. Glave smo omotali peškirima, šalovima, francuske kape, klobuke, sve smo stavili na glavu. Očekivali smo hladnu, vrlo hladnu noć i nismo se prevarili. Bilo je poslije ponoći vrlo studeno. Da se nismo bili dobro obukli, bili bi zlo prošli. Naslagali smo se jedan do drugog kao srdele, jer zašto bismo prezreli temperaturu svog tijela, kad svaki nosi sobom 37° C. Tijesno,

tijesno smo se držali. Nijesmo hajali za pečenu janjetinu. Brzo smo usnuli. Tek neki nisu mogli spavati. Bili su čuvari. Zora nas je probudila. Odmah se uhvatio posla Mario. Svi smo gledali i očekivali vrući čaj i mlijeko. A onda naprijed. Došao je neki pastir. Učinio mi se kao satir Durmitora. Sviraо je odlično diple, imao je duge kose i prodorno oko pa nam je pričao, kako cijelo ljeto stoji u toj pustoši i pomicše se samo od Skakala do Prutaša. Bože, kako on živi, a kako mi u gradu živimo. Pa tko je zadovoljniji ili on u ovom najnižem standardu kulture i pustoši ili mi u najvišem standardu kulture? Tko zna?

Idemo skoro jedan sat kroz Škrčku Dolinu. Pred nama se dižu Šareni Pasovi. Čini mi se, da se po njima najbolje može protumačiti postanak Durmitora i Bobotova Kuka. Slojevi stoje sada vertikalno, sada nagnuti na jug, a sada na sjever. Po njima možemo tvrditi, da je Durmitor nastao uslijed tangencijalnog pritiska sa sjevera i juga tako da su se u sukobu tih dvaju pravaca uzdigli slojevi u vis, a taj vis luči Drobničaku od Pivske površi. Krasno je bilo gledati te slojeve. Tu se dade lijepo protumačiti lekcija iz tektonike. Tu su me pitali za postanak tih pasova naši nosači i pratici. A meni nije bilo teško to protumačiti kod takо zornog primjera u prirodi. Naši su nosači bili katkad vrlo duhoviti, naročito jedan, koji je volio ponoviti Rudijevu kletvu: »Enti cerašpanju!«. Razborit dečko, ali sirotan. Stevo je bio među njima najmudriji. Govorio je krasnim jezikom, hladno i rijetko.

Počeli smo se penjati na Škrčko Ždrijelo. Po zelenom pristranku Prutaša vidjeli smo jedan veliki niz ovaca kao veliku bijelu crtu, koja ide u vis na ispašu. Pratio ih je mladi čobanin. A onda smo sa Ždrijela još jednom pogledali Škrčku udolinu, tu na žalost zabačenu i zaboravljenu glacijalnu dolinu, i okrenuli smo se prema jugu. Pred nama se otvorio pogled na Pivsku površ.

Silazili smo u Dobri Do, da vidimo zapadnu stranu Prutaša. Tu se trijadični slojevi spuštaju sa 600 m visine na gibom od 45°. Gledani iz udaljenosti od nekih 500 m od podnožja pričinaju se kao turbine, jer ih je mjestimice voda erodirala, a mjestimice su ostali otporniji prema vani. Krasno. Krasno ih je vidjeti. Izgledaju čudna igra prirode. Idemo u Dobri Do. Hodamo jedan sat. Dobri Do i do njega Mliječni Do su središta pastirstva i ispaše u Durmitoru. U srednjem vijeku su se Dubrovčani silno interesirali za Dobri Do kao za najbolji predio ispaše. Tamo su oni slali svoje ovce ljeti na ispašu, odakle su dobivali dobro mlijeko, sir i vunu. Izašla je bila riječ da je takovo dobro mlijeko u Dobrom Dolu, da se mač pusti na skorup, da ga ni on ne bi probio. Tada je bilo, pa sve do XIX vij., do 50.000 ovaca svake godine ljeti u Dobrom Dolu.

Danas nije ni peti dio od toga, jer su propale zadruge, koje su držale veliki broj ovaca. Trava je odlična, kratka, zelena, sočna, naročito u proljeću, a kraj izložen prema jugu. Zato je morao da privlači pastire iz nizina u visine. Vidjeli smo drvene kolibe, pastire, zdravu njihovu djecu i onda smo se počeli micati prema S e d l e n o j G r e d i. Počelo se naglo oblačiti, tako da kad smo došli na samo sedlo, ulila je kiša, zaduvalo vjetar i mi smo morali kisnuti. Ali neka nas i to zadesi! I to je doživljaj, koji začini vedre dane. Još jednom sam bacio pogled na Dobri Do, koji nije na mene ostavio nikakovu naročitu impresiju i počesmo silaziti. Put je bio vrlo monoton. S lijeve nam je ostalo Šljeme i Savin Kuk, do koga je izgrađen lijep put, te se i konjem može na nj. To su bili učinili stoga, da se jednom može popeti kralj Nikola.

Kiša je stala. Bili smo polumokri. Razmišljaо sam o jednom problemu, koji me od početka uspinjanja na Durmitor najviše zanimalo, o problemu glacijacije ovog kraja. Jezera, koja sam video i koja sam tada gledao ispod sebe: Valovito Jezero, Suva Lokva, Srabljе Jezero; morene, krnice Ališnice, Valoviti Do, Škrčka dolina, Velika Karlica, Mlječni Do, sve je to jasno govorilo, kako je nekoć ovdje djelovao led. Ali kada i kako? Po tvrdnjama J. Cvijića za glacijalnih perioda je snježna medа bila u ovom kraju na visini od 1400—1600 m pa su naravski cijela Drobnjačka i Pivska površ kao i susjedne površi bile sve pod ledom. Ova je oblast bila središte najintenzivnije glacijacije Balkanskog Poluotoka te je po mišljenju J. Cvijića zahvatila prostor od 3000 m² i samo nekoliko vrhova je stršilo iz ove ledene mase. Ledenici, osobito njihove vode tekle su

Foto: Dr. I. Rubić

Naše noćište u Škrčkoj dolini

kraškim dolinama, koje dinarske brazde, nastajali su tako duboki kanjoni Tare, Pive i Sušice. Ti ledenici su imali svoja izvorišta u cirkovima (karovima, krnicama) koji su okrenuti prema sjeveroistoku. Njihova visina iznosi od 1670 do 2050 m. Ledenici su išli na četiri strane: na istok prema Jezerima, na jug prema Drobnjacima, na zapad prema Pivi i na sjever prema Tari. Ledenici su nosili morene, čiji se ostaci opažaju u cijeloj okolini Durmitora. Pri povlačenju tog leda za interglacijskog doba i u doba diluvija nastala su jezera. Ali pobližnim promatranjem cijele površi čine se, da su one karakteristične vratače na njoj preglacijske starosti, tako da su tipovi tih ledenika: kraški, cirkusni, supodinski i dolinski. Ovo je osnov spoznaje o glacijaciji Durmitora, pojedinosti se mogu naći detaljnim ispitivanjem. Tako sam misleći kasao naprijed. Kiša je opet počela da pada i mi smo se sklonili u kolibu jednog materijalno bolje situiranog seljaka. Ognjište je bilo u sredini, a kreveti sa strane. Ispod je bila zemlja i kamen. Tu je bila neka starica, koja je govorila krasnim jezikom. Ona mi je pričala, kako oni kupuju žito u Nikšiću i Plevlju, prodaju vunu isto tako u Plevlju i Nikšiću, dakle se nalaze na medju između Mediterana i Srednje Evrope i sa gospodarskog gledišta. Stara se tuži na današnja moderna vremena. Ona ima sada 38 unučadi. Dakle plodnost je stanovništva velika uza sve siromaštvo. Kad je kiša bila stala, krenuli smo bili mimo sela Vrarg na cestu, kojom smo uskoro došli u Žabljak. Na cesti smo se veselo svrstali i pjevajući ušli u selo. I ako umorni, ipak smo bili veseli, što smo ispunili jedan zadatak društva, koje pretstavljamo i svoju ličnu želju. Uvečer smo opet slavili dolazak. Među flašama pive razvio se vrlo živi razgovor. Reminiscencije sa skorašnje ekskurzije su nam dale predmet razgovora. Tri dana smo bili udaljeni od novina, radia, društva i njegove etike, ali nismo žalili za tim. Naprotiv bili smo veseli, da smo ušli u primitivni život. Kad ćemo slaviti kanatu? To je narodni običaj kod nas u primorju, kad svrši mrak i ribanje; kad svrši jemavta ili berba maslina, onda se po završenom poslu učini »fraja od kanate«. Tim više smo imali pravo da to učinimo, jer mnogo hrane, koju smo odnijeli, nismo uništili. Onda smo dočaravali ljepotu jednog »češkog dana« negdje uz obalu mora, gdje ćemo se cijeli dan kupati, kuhati, jesti, spavati i šaliti se. Samo nismo znali, gdje ćemo to učiniti. Svi smo se veselili još tom danu. I kad smo platili, pozdravili se, uredili stvari i auta, krenuli smo sutradan, da u jednom danu pređemo poprijeko cijelu Crnu Goru.

večeras puni na skorup, da ga ni on ne bi probio. Tada je bilo, ne
sve do XXV. vijek do 30.000 svaka godina bilo u Dobrom vremenu
izlazio iznad u stanju bez

Put nas je vodio niz drobnjačku površ u Šavnik, pa preko Lukavice na Nikšić, otale dolinom Zete na Danilovgrad, Spuž, Podgoricu, Rijeku Crnojevića i Cetinje. Do Šavnika vodi nova cesta. Često smo se osvrtali prema Durmitoru, da se nadivimo njegovoj silueti. Spuštamo se prema Šavniku u dolinu Komarnice, pritoka Pive. Nema nego 200 stanovnika, ali ipak ima karakter jednog središta, gdje je velika žandarska stanica i uprava kotara. Šavnik je antropogeografsko središte Drobnjaka. Sada će ono

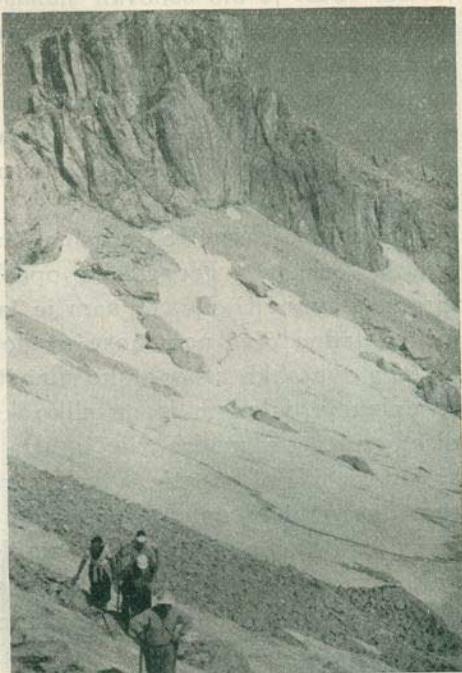

Foto: Dr. I. Rubić

Po snijegu i siparu

dobiti na važnosti radi spoja nove ceste sa Plevljima. Tu napuštamo sjevernocrnogorsku površ, gdje se stanovništvo bavi isključivo stokom. Taj se predio pruža do Tare. Prelazimo na staru cestu i penjemo se serpentinama na visoravan Lukavice, gdje se nalazi srednje-crnogorska zona, koja luči mediteransku zonu od srednjoevropske. Plato Lukavice je produženje Sinjaljevine planine. Vrlo slabo je napušena. Poprečna joj visina iznosi 1200—1300 m. S ove visoravni se dižu vrhovi Golija i Vojnik. Po njoj se vuče hidrogeografska međa između jadranskog i crnomorskog sliva, klimatska i donekle floristička. Putem sretamo već jele i bukve, koje idu do Šavnika. U Drobnjaku ih nema. S te visoravni se spuštamo u Nikšičko polje, gdje je razvijeni krš, odатle teče rijeka Zeta kroz tri polja: Nikšičko Polje se nalazi na

visini od 650 m. Ono je središte zapadne Crne Gore. Osobito je bogato stokom. Idemo prema gradu. Tu je bilo staro rimsko naselje Anderba i Nemanjićko Onogošt, kako ga prvi put spominje pop Dukljanin u XII. vijeku. Ali središte se državnog života pomicalo u toj Staroj Zeti ili Crvenoj Hrvatskoj, kako je nazivljje pop Dukljanin. Najprije je za ilirsko doba bio Skadar ili Skordiska, zatim je za rimsko doba postala Duklja ili Dioklea, za doba kralja Mihajla i Bodina je postao opet Skadar, onda je bila Ribnica kod Podgorice pa Onogošt za Nemanjića. U XIV. vij. se spominje Žabljak, a kad su Turci zauzeli Žabljak 1497., Crnojevići su se preselili u Rijeku Crnojevića. 1845. je bio osnovan manastir u Cetinju i time je bio udaren temelj kasnijem središtu Crne Gore, koja se počela bila podizati od konca XVIII vij. Dakle od Skadra do Nikšića se pomicalo državno središte jedne male, ali simpatične državice, kojoj je hrptenica bila rijeka Zeta. Nikšić je postao trgovачko industrijsko i kulturno središte. Njega su vodili puti osobito u Dubrovnik i Risan. Sada Nikšić ima oko 4000 stanovnika.

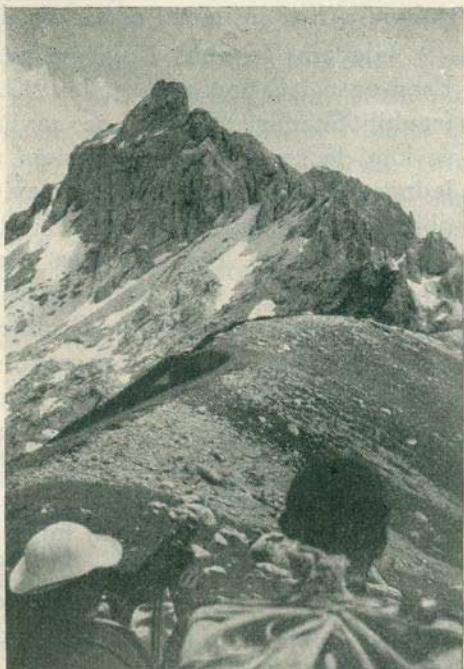
Podne je. Vrućina, prašina i znoj me prisiljavaju da napustim ove historijske i geografske opaske. Dolazimo u hotel. Reficere vires — obnoviti sile, to nam je tada bilo glavno načelo. Pive, nikšićke hladne pive nam nose uz dobru hranu. U gostioni vise na zidovima sve slike crnogorske dinastije Petrovića sa njihovim mudrim rečenicama. Gledam jednu sliku knjaza Nikole. Ispod nje stoje napisane njegove mudre riječi: »Da su mi Crnogorci radni, kao što su junaci, bili bi bogati«. Divna karakteristika Crnogoraca! Zapamtio sam dobro tu rečenicu. Po objedu smo odmah sjeli u auta. Išli smo da vidimo novu željezničku stanicu. Vagoni su bili puni »lijesa« kako kažu Crnogorci, ali pruga nije bila još svečano otvorena.

Producujemo put. Čim smo napustili Nikšičko Polje i spustili se u dugodolinu, kojom ide cesta paralelno sa rijekom Zetom ka Danilovgradu, vrućina, biljke mediteranske vegetacije: loza, smokva, duhan, šipak i drača, pa lisnato stabalje, sve nas je to uvadalo u naše primorje. Samo nije bilo još nigdje vidjeti maslinu. Lijevo, visoko smo nad nama gledali kao u orlovu gnijezdu samostan Ostrog, nacionalno središte Crnogoraca, njihovo državno ognjište, odakle su oni osobito od konca XVII vij. boj bili proti sijela Turaka, koja su bila u Spužu i Nikšiću. Polje Danilovgrada je dugo oko 12 km, a široko 4—6 km. Tu je žitница Crne Gore. Središte je Danilovgrad, komu je udario osnov Danilo I god. 1871. Sada ima do 200 stanovnika. Idemo dalje i svraćamo se u Spuž, jer je vrlo interesantan gradić. Odiše velikom starinom. Njegove su utvrde bili sazidali Turci, a u njemu je bilo nekoliko dvorova paša. Sada je to mjesto propalo. Tek most, utvrde na brežuljku grada i oko grada govore o njegovoj boljoj

prošlosti nego sadašnjosti. Ubila ga je malarija. Kroz prašinu vozimo brzo dalje. Iza jednog zavijutka otvaramo polje Podgorice i bogate »Malesije«. S lijeve strane ostavljamo u trokutu, gdje se spaja Zeta i Morača, starine glasovitog rimskog grada Diokleje. Malo južnije se nalazi Podgorica, najvažnije gospodarsko središte Crne Gore. Imala oko 10.000 stanovnika. Stanovnici se tu osobito bave prodajom tekstilja i duhana. To je jedini crnogorski grad, u kome i danas ima dosta Muslimana. Podgorica dobija značenje radi križića cesta, nikako radi Skadarskog Jezera, koje je udaljeno od nje nekih 20 km. Ne svraćamo u grad, već vozimo naprijed, jer se već sunce dobro

Foto: Dr. I. Rubić

Pogled na Bobotov Kuk

nagnulo na zapad, a mi smo htjeli još te večeri stići u Cetinje. Vozimo se bogatim predjelom Malesije. Sve je obrađeno. Pretežno vidimo lozu, duhan i voćke. Sa prvih brežuljaka ugledamo Skadar Lake. Plava i tiha površina, koja ima oko 80 km^2 (nešto kao otok Vis, koji ima 89 km^2), pruža se prema jugoistoku. Iz nje viri po koji otočić; dalekozorom se može vidjeti Tarabos, dok se sjeverne strane Sutormana sa plodnom ravnicom Crmnice vrlo dobro vide. U Skadarskom Jezeru je bilo nekoć mnogo manje vode, a naokolo je bilo više ravnice, ali otkad je god. 1862 Drim izbio kod Skadra, svojom množinom materijala je mnogo sedimentirao Bojanu tako da kroza nju ne može izići sva voda, otada je u Skadarsko Jezero pridošlo mnogo više vode te se svake godine podiže vodostaja od

4—6 m. Posljedice su ovih poplava strašne, jer poplavljaju susjedna polja, donose malariju, potopili su brojne historijske spomenike, gdje su bili grobovi kralja Mihajla i Bodina te kraljice Jakvinte, onemoćuju mnogima život. Trebalo bi svakako regulirati Bojanu, da se saniraju ti krajevi. Problem reguliranja Skadarskog Jezera postoji već 60 god. Dozvolom tadašnjih vlada počela su bila dva francuska inžinира imenom Ravat i Brijot 1892 god. proučavati, kako bi se uredilo to jezero. Oni su 10 godina studirali taj problem i napravili za to nacrte. Da se snizi nivo vode jezera, koji iznosi 7.5 nad morem, trebalo bi okrenuti rijeku Drim u svoje staro korito, kojim bi imaloći put Lješa i valjalo bi očistiti Bojanu od jezera do mora za 2.5 m dubine. Ali ti su nacrti ostali pia desideria do dana današnjeg.

Gledam Taraboš i sjećam se borba između Turske vojske te Esad-paše i Crnogoraca god. 1912. Čemu su bile te borbe, kad smo izgubili Skadar? Penjemo se, zavijamo sad desno, sad lijevo. Čini mi se kao da se iz Ostrvice penjem u Nova Sela srednjih Poljica. Na jednom ugledamo Rijeku Crnojevića. Osobito mi upadaju u oči dva objekta. Onaj duboki kanjon Skadarskog Jezera, koji vodi 7 km od njega do mjesta. Pun je lotosa i šaša sa strane. Po njemu vozi neki motor i lađa. U luci vidimo parobrodič Zetske plovitbe, koji vodi do Vira, središta vinorodne Crmnice i ishodišta uskotračne željeznice za Bar. Još su dva motora naše mornarice. To je sve. A onda se vidi vila sa lijepim dvorištem, gdje su sami oleandri. To je bilo ljetovalište kralja Nikole, a danas u njoj stoji jedan odio ratne mornarice. Mjesto je lijepo položeno. Ima oko 550 stanovnika. Uz obalu prodaju ljudi velike množine dinja i meluna. Ne ustavljamo se, već se počinjemo penjati u sami mrak prema Cetinju i cetinjskom polju, koje je visoko nad morem oko 850 m. Noću vidimo dobru cestu uz rub dugih kamenitih polja, koja se penje sve do vidilice, sa koje Cetinjani idu gledati Skadarsko Jezero. A onda krećemo u grad, sijelo Zetske banovine.

O d C e t i n j a d o S p l i t a

Cetinje je maleno naselje, valjda ima oko 6000 stanovnika, ali je puno uspomena. U večer smo gledali promenadu, nove restauracije, kazalište, bansku palaču, veliki novi hotel, dakle novo Cetinje, koje se izvija u živ centar. Dio idućeg jutra smo posvetili pregledavanju starog Cetinja: i to samostanu, gdje su grobovi bivših crnogorskih knjaževa i velikih vladika, pa kraljevskog dvora, sadašnjeg muzeja, pogledali smo izvana kuću, gdje je vladika Rade pisao svoje znamenito djelo »Gorski vijenac«, gdje se rodio kralj Aleksandar, zatim je interesatno pregledati reljef čitave Crne Gore. Tu smo obnavljali u duhu naš put.

Gledam kako uz kavane sjede Crnogorci. Tek po koji stariji je odjeven još u narodnoj nošnji, ali velika većina nosi tradicionalne kape. Razmišljam o njima i sjećam se lijepih opažanja Ljubomira Nenadovića »O Crnogorcima«. Njima je ideal bio junaštvo. Živjeli su u vječitom ratu, koji je postao čudna škola za njih. U borbi su vrlo ustrajni, a kad bi ih pitali, hoće li moći izdržati tu borbu, znali bi često puta odgovoriti: »Ne mogu sam, ali zvat ću nevolju u pomoći«. Kad bi u borbi poginuo ocu sin, stegnuo bi srce od боли i rekao bi: »Zato se i rodio. Znao je on, da tko ide u boj, da taj traži smrt, a tko sjedi kod kuće, da je čeka. Prema tomu je smrt svima jednaki svršetak«. Junački je to rod. Sjede mirno i razlažu. »Svi su rječiti, a nisu brbljavi, svi su ozbiljni, a nijedan nije sumoran ni tužan«. Tako veli o njima Lj. Nenadović.

Ali onda sam morao prekinuti te misli, sjesti u auto i otići. Krenuli smo uz goli krš po dobroj cesti prema Njegosu, poznatom selu i pribježištu crnogorskih junaka, rodnoj kući kralja Nikole. Sa puta smo vidjeli vrh Lovćena (1759 m), svete crnogorske gore, gdje se nalazi grob vladike Rade. Nakon kratkog puta došli smo preko opasnih zavoja na prve velike serpentine, odakle je divan pogled na Boku. Nemoguće je opisati sadržaj i harmoniju, boje i sve konture, koje nam pruža jedan pogled. Tu sam osjetio, kako se jednim pogledom može više zahvatiti nego sa hiljadu riječi; kako je riječ slaba da opiše impresiju. I zato je vrednije putovati nego čitati putopise. Neću uopće da se upuštam u analizu sadržaja tog obzora tek vjerujem da se spravom kaže, da je otale ne samo jedan od najljepših pogleda, koji se može dati na dio naše obale, nego jedan od najljepših na Mediteranu i valjda na svijetu. Silazili smo cestom, koju je svojevremeno gradio inžinir Slade, Trogiranin, u Kotor, gdje smo se malo vremena zadržali, pa smo dalje jurili kroz naselja: Muo, Prčanj, Donji Stoliv, do Lastve, gdje smo se preko Veriga prebacili trajektom, pa dalje kroz Baošić, Bijelu, Đenović, Kumbar, Zeleniku, Savinu do Hrcegnoveg, gdje smo ručali na divnoj terasi hotela »Boke« i dili se ulazu u Boku. Otale smo posli na Igalo, gdje smo se kupali po kiši i onda kroz Konavle dalje u Cavtat, da pregledamo mauzolej obitelji Račića, što ga je izradio I. Meštrović, pa u Dubrovnik, koji je kipio od množine stranaca. Tu smo noćili. Sutradan smo produžili do Trstena, gdje smo se okupili oko najvećeg stabla u ovoj državi i jednog od najvećih u Srednjoj Evropi. Krasna je to platana, koja je prekrila čitav trg. Nešto ispod Trstena nalazi se jedan od ljepših parkova na našoj obali, conte Gozzea. Zatim smo kroz maslinike i vinograde jurili prema Slanome gledajući na sjever strme i gole pristranke gora, a s juga Elafitne

otoke i dubrovački kanal. Otale smo se penjali kroz kamenitu puštoš. Tek za kratko vrijeme smo gledali Raslinu, najveće gojilište oštiga na našoj obali i luku Neum, nesuđeni željeznički izlaz Bosne na more, a onda opet kroz goli krš po velikoj vrućini jurili k moćvarnoj Neretvi i njenoj metropoli Metkoviću. Ali želja nas je vukla naprijed, naprijed na more. U sred vrućeg dana velikom brzinom smo išli k Vrgorcu, pa dalje u Kozicu, pa Rodičevom stazom na Makarsku. Ali gladni, žedni, zaprašeni, znojni morali smo opet povlačiti Mirkin auto, pa onda smo izbili na divnu vidilicu, odakle se vidi cijeli srednjodalmatinski arhipelag i obala. Ali žurili smo u Makarsku. Bila su već 2 sata popodne. Hoćemo li tu ostati da objedujemo i odmorimo se? Na tom pitanju smo se razdvojili. Neki su bili da se ostane, neki ne. Zamor je uvukao ljutinu u naše duše. Htjeli smo provesti barem nekoliko sati kod mora, u šumi, na žalu, spremiti dobar ručak, odmoriti se i začiniti sve šalom. Idemo u Bašku Vodu, ali ni tamo nismo našli pogodno mjesto. Pošli smo dalje u Omiš. Češki dan nismo izvršili, naše su vreće bile još dosta pune s hranom. U Omišu smo objed spojili s večerom. U govorima, pjevanju, jelu i piću povratila se šala i veselje. Večer je bila, kad smo išli uz obalu Primorskih Poljica prema Splitu, koji već 8 dana nismo bili vidjeli.

Proći popriječko Hercegovinu, dio Bosne, Novi Pazar, Crnu Goru, te skoro polovicu naše obale; prevaliti 1200 km autom, sakupiti veliku množinu slika raznih pokrajina u svojoj duši; popeti se na jedan od najvećih vrhova balkanskih Dinarida i time izvršiti jedan zadatak svog društva HPD »Mosora« i svoj, sve je to bio užitak, koji nam opetovano više u našoj duši: lijepo je putovati, lijepo je planinariti.

ŠUME SU IZVOR NARODNOG BLAGOSTANJA

Planinari na svojim čestim izletima dolaze najčešće u priliku, da upoznaju, kako narod gospodari sa svojim šumama. Planinar treba zbog toga da iskoristi svaku zgodu, kako bi uputio neuki svijet u vrijednost okolne šume za njegov život i gospodarski napredak. Narocitu pažnju treba planinar da posveti čuvanju šume od požara, kojeg često može i sam izazvati.

Neka svaki svijesni planinar postane čuvaraem šume u svome kraju!

Foto: F. Galović

SREDNJI VELEBIT: SA ČOPINOG VRHA PREMA KUĆI NA BAČIĆ KOSI

Foto: F. Galović

SV. JURAJ U HRVATSKOM PRIMORJU

СИДОР С. МАЛ'

- ИХОВ ОІДАХ АЛІСАК АМЕРІ АНУ СОЛІСО АС ТІРІСІ 1633

СИДОР С. МАЛ'

ЧІНОМІСТ МОНСТАУРН-І-ЛАСЛУ №

Prvi zimski penjački uspon preko jugo-istočne stijene Kleka

E. Lasovski (Zagreb)

Polagano je svitao dan 19. veljače o. g. Velika studen te noći natjerala je Ivicu (Bumba) i mene (E. Lasovski) sa štaglja u kuću starog i susretljivog Mitra. Sjedimo na klupama oko peći i od vremena do vremena gledamo kroz prozor očekujući dan. Tih nekoliko sati drijemanja na štaglju, pa ovih nekoliko sati u toploj sobi pružilo nam je donekle odmor. Slavo (Brezovečki) je — izgleda — ove noći neosjetljiv na zimu i spava dalje na štaglju. Napokon evo i njega. Dok Ivica pireduje nešto »topla«, nas dvojica skupljamo »alat«. Dva užeta, dva čekića, nekoliko klinova i karabinera, pa neprocjenjive zamke, sve se to uz nešto hrane i papuče trpa u najmanju naprtnjaču. Gotovo smo zaboravili priručnu apoteku. Jelo je gotovo. Za nekoliko časaka nestaje i to, još pohranjujemo neptrebnu prtljavu i izlazimo van u maglu.

Vidimo jedva desetak metara pred sobom. Ostaci snijega i hladni vjetar podržavaju i nadalje nisku temperaturu. Prolazimo prečacem kroz šikaru, gazimo snijeg i konačno izlazimo na livade. Ni ovdje se ne vide staze, jer sve leži pod debljom naslagom smrznuta snijega. Polagano se uspinjemo strmim travnikom na prvo sedlo. Ovdje Slavo snima pogled prema Ogulinu, ali dvojimo u uspjeh slike. Ovdje zakreće u lijevo markirani put, kojeg doduše ne vidimo, te polagano prelazimo na sjever.-zapad. stranu Kleka. Taj dio puta do drugog sedla pokriven je većom naslagom snijega. Putem od drugog do trećeg sedla, odnosno do skloništa nailazimo na tragove divljači, dok tragove ljudi ne vidimo. Stari nas je Mitar uvjeravao da nitko ove zime nije bio na vrhu, tek su dvije grupe planinara-skijaša doprle do drugog sedla, ali sumnja da ćemo se usuditi na vrh, jer da je »sklisko«.

Naglijci udarci vjetra otjerali su međutim maglu sa stijene, koju sada jasno vidimo u prvim tracima sunca. Već sada razabiremo veliku raščlanjenost lijevog dijela stijene i ostatke snijega po gredinama i žlijebovima. Pred skloništem nailazimo na mnogo povučenog drveća, gotovo svježeg, i mnogo ledenih siga, koje su popadale sa strehe, koja se nadvila nad sklonište. Ulaz u sklonište prijeći zastor ledenih siga, što nas trojica prvi puta vidimo. Uspon na treće sedlo, koji je i ljeti poznat po stepenicama, ovaj puta liči strmom žlijebu, pokrivenom preko metar visokim snijegom. Nekako smo se ipak probili do sedla. Ovdje spremamo naprtnjaču, podijeljujemo pribor i hranu te se spuštamo točilom, koje leži pod snijegom, prema ulazu u smjer.

Pod ulazom u H. P. D-ov smjer zastanemo. Nekoliko kamenčića leti preko naših glava prema šumi. Zašutili smo i gledamo gore u vi-

soku stijenu, gdje se sa stropa iznad varijante iz Dragmanova smjera nadvila nad nas ledena streha. Valjda neće baš na nas... Tamo nešto lijevo čujemo kotrljanje i konačno dopre do nas padajuće kamenje i polomljene ledene sige. Sve to pada u smjeru ovog ulaza. Slavo, koji je pred neke tri godine u ovoj okolici dobio svoje, predlaže ulaz Dragmanova smjera, prelaz u varijantu lani izvedenu prema H. P. D-ovom smjeru pa dalje istim. Navezivamo se. Slavo ulazi prvi, penje tih nekoliko metara do pod luknju, prijeći u lijevo i nestaje iza neke gromade. Uže nestaje u rukama Ivica. Još nekoliko metara i stane. Otišao je gotovo za cijelu moguću duljinu. Ivica ga slijedi, ali tek koji metar, kad ga Slavo upozorava da stane. Osluškujemo. Muklo dopire do nas udaranje padajućeg kamenja. Na čas prestaje, ali se opet javlja. Gledam dolje u šumu, gdje se kotrlja po veći komad kamenja ili leda. Prolaze minute. Još uvijek čekamo, kad nas prene udaranje čekića. — Slavo zabija prvi klin za samoosiguranje. Treba biti na oprezu, jer ako prvi dobije koji kamen, mogu stradati i sva trojica. Napokon odlazi i Ivica. Slijedim ih i sví se sastajemo pod nekim kamenom pred prelazom u Cepinov smjer. Slavo predlaže, da taj dio požurimo, ne bi li time izmakli padajućem kamenju i za vrijeme se sklonuli u pozнатi kamin. Još uvijek puše taj hladni vjetar. Do sada smo primjetili da samo na H. P. D-ov ulaz pada kamenje i stoga je razloga isti mjestimice i tako gladak i isklesan. Gore visoko nad nama nešto u desno vise one prijeteće ledene sige i čekaju prve trake sunca. Njima smo za sada izmakli. Prolazimo žlijebom Cepinova smjera, koji je poznat po travi, a sada je pokriven snijegom. Kamin je bez snijega, sa nešto malo leda u stropu. Radi bržeg napredovanja penjemo Slavo i ja gotovo istodobno, dok nas Ivica, osiguran, slijedi.

Držimo se desnog dijela stijene i dolazimo pod poznatu prečnicu. Kratak odmor uz pola cigarete, malo razgledavanje i već ulazi Slavo. Ubacuje dva karabinera, provlači uže i laganim kretnjama se uspinje na prečnicu. Ivica je malo neodmoren, ali velika volja čini svoje, pa osiguran uz pomoć zamke konačno se uspinje. Slijedim ih, povadim oba karabinera i za čas sjedimo sva trojica zadovoljni i sigurni. Dalje pod nama leži šuma, još obavita maglom, a tamo nešto u lijevo naslućujemo Ogulin. — Čujemo i neki vlak, kojeg opet ne vidimo. Sunce još nije pokazalo svoje lice, izgleda, da će nas iznenaditi tek na vrhu. Slavo se nešto ljuti, što svojom »specijalnom« kamerom ne može snimati, jer svaki čas prelaze stijenom magle, koje nas sasvim obavijaju. Opet se javlja vjetar, koji će konačno otjerati tu maglu. Slavo nastavlja. Uspinje se na prvu stepenicu, prijeći nešto u desno, spušta se zamkom i nestaje. Napreduje dosta brzo, što vidimo po užetu, koje Ivici nestaje u rukama. Napokon stane. Čujem ga gdje zabija klin i doziva Ivicu. Polagano, sa mnogo opreza, jer teško dosiže oprimke

dviju zamki i dobrog osiguranja — prelazi Ivica taj najispostavljeniji dio tog smjera. Slijedim ih. Povadim dva kлина i obje zamke i bez žurbe prelazim ljsku i za čas sam kod Ivice u luknji. Slavo nastavlja i odlazi za cijelu dužinu užeta do pod istupni kamin. Taj dio prolazimo obojica brže. Izgleda, da nećemo moći izaći kaminom na vrh. — Stijene su zaledene, gredine pune snijega, a gore na stropu više ledene sige. Kako sam zadnji, prelazim ovaj puta u vodstvo. Prijecim nešto lijevo, pa preko nekih gromada, koje vire iz snijega, izlazim nekoliko metara od stupa u lijevo na vrh. Osiguranje na tom istupu zahtjeva sjedenje u snijegu, što mi ne prija. Za nekoliko časaka stojimo sva trojica na vrhu. Topli stisak ruku i već svaki vadi cigaretu.

Foto: S. Brezovečki

Na vrhu Kleka (1182 m)

Vrh je sav pokriven snijegom, koji se ljeska na konačno dočekanom suncu. Slavo snima okolicu, vrh i nas. Oblaćimo okovanke, koje su do sada bile privezane na leđima i mjestimice mnogo smetale i ugrožavale ravnotežu. Polagano silazimo prema sedlu, gdje pokupismo naprtnjaču i preostali pribor. Silaz u selo bio je razumljivo brži, jer smo htjeli na vrijeme stići na poslijepodnevni vlak.

Uz čekanje u donjem dijelu stijene radi padajućeg kamenja, odmaranja u kaminu i na prečnicama, trebali smo za taj uspon 3 i po sata, što jasno dokazuje, da je taj uspon pod normalnim okolnostima moguć za dva sata.

Dolje u selu nas dočeka stari Mitar. Kao obično pita, kako je bilo, i sa mnogo zanimanja sluša i prati naša razlaganja. Veli da razumije naše bježanje iz grada u prirodu, i sve s time u vezi, ali nikako ne razumije penjanje, pa nas redovito pita: »A jel to vama treba?« ...

Kako da mu to razjasnimo? Slavo pokušava, tumači, razlaže, opisuje prednosti, koristi i svrhu, ali stari samo klima glavom.

Opraštamo se i odlazimo. Ponešto umorni, ali zadovoljni, vraćamo se prečacima. Tamo na posljednjoj uzvisini zastanemo i promatramo još jednom taj naš Klek.

Masiv stijene sivo obojen, već nejasnih kontura, prevućen dolazećom maglom kasnog poslijepodneva još je obasjan posljednjim tracima zalazećeg sunca... i, gle, poput poznatog Matterhorna okitio se malim oblačkom u obliku zastavice.

Nezaboravna slika. Šuteć se spuštamo strminom prema Dobri.

Proslava

**otvorenja planinarske kuće HPD „Bjelašnice“ pod Velikim Vilincem
(2116 m) u Čvrsnici planini, dne 6. VIII. 1939.**

Dr. Josip Fleger (Sarajevo)

Izgradnjom planinarske kuće pod Vel. Vilincem dobili smo najvišu planinarsku kuću u hrvatskim planinama (1961 m), u središnjem sklopu romantične Čvrsnice. Svojim položajem spada doista ova planinarska kuća među najljepše, jer je izgrađena na južnom obronku Vilinka, sučelice divnim grebenima Velike Čvrsnice, a neposredno nad ivicom Dive Grabovice. Posjeta šireg kruga planinara omogućena je od sada u toliko više, što je kuća izgrađena u središtu planine i što se pri gradnji pazilo na udobnost, kako bi planinari u njoj našli zasluženi odmor, potreban kako ljeti tako i zimi, jer je Čvrsnica doista naš najbolji visoko-alpski skijaški teren.

Kuća je građena iz kamena tesanca, u dimenzijama 9×11 m, izvana obložena šindrom, a iznutra daskama na pero, izolovana katranskim papirom, tako da je posve uklonjena atmosferska vlaga, što je kod ovako visoko položenih planinarskih kuća od velike važnosti. U njoj su tri prostorije: predvorje sa zahodom, blagovaona i spavaona. Osim potrebnog namještaja, koji je na zadovoljstvo izveden, ležaji su u dva reda sa federnim ulošcima i prošivenim slamaricama od morske trave. U kuhinji je čatrnja s ručnom pumpom, koja će služiti naročito za zimu, kad je obližnje vrelo Janječak pod debelim sniježnim smetom. Zaslugom direktora šumske direkcije g. Ing. Radimira kaptirano je spomenuto vrelo, te će biti od neprocjenjive koristi kako nama planinarima, tako i okolnim stanašima, koji su sa blagom na ispaši. Potrebno posuđe i pokućstvo posvema je popunjeno, a glatke zidove rese foto-snimci naših vrilih planinara Plačeka, Sigmunda, Stipića, ing. Radimira i dr. — Kuća može primiti 15—20 planinara, no za svaki slučaj izgrađeno je kraj kuće i prisilno sklonište za one, koji se nađu na planini bez ključa.

Otvorenie ove planinarske kuće obavljeno je dne 6. VIII. o. g. Ovom je proslavom HPD podružnica »Bjelašnica« doživjela ostvarenje svog teškog i nuda sve vrijednog nastojanja kroz zadnje tri godine. Za samo otvorenje vladao je velik interes među planinarskim krugovima Sarajeva i Mostara, što je i razumljivo, jer je svakom pravom planinaru bilo jasno, na kojoj se visini podiže i pod kakvim okolnostima gradila ova planinarska kuća. Svaki planinar bio je radoznao, da vidi, kako izgleda ovo planinarsko djelo, o kome su tokom gradnje od godine

dana naše dnevne novine u više navrata pisale, naročito prigodom zimske posjete naših skijaša, dok još kuća nije bila izrađena u unutrašnjosti.

Već tokom noći pred otvorenje stizali su planinari u posebnim grupama, a pred zoru našao se u kući imozantan broj od kojih 50 planinara, umornih od napornog noćnog puta iza sedamsatnog hoda. Većina je došla iz Jablanice preko Plase, Oštovače, Drinjače i Poda, a tek manji dio preko Dive Grabovice uz Strmenicu. Ostali su stizali preko Doljana, Muharnice i Vale, a jedna grupa došla je iz Masne Luke sa strana Blidinjskog Jezera. — Umornim planinarima serviran je topao čaj. Kad je svanulo, bilo je prisutno oko 30 vrijednih planinara.

Dan je osvanuo vedar, topao i bez vjetra, da se bolji nije dao ni zamisliti. Podnožje Vilinca vrvilo je kao nikad do sada životom. Na vrelu je bilo neobično živo, jer su planinari tražili okrepnu u umivanju hladnom vodom, kako bi uklonili umor neprospavane noći.

U 7 i po sati odslužena je na improviziranom oltaru pred kućom sv. misa, koju je služio vrlo uvaženi o. Nenad Pehar, kateheta iz Konjica, koji se srdačno odazvao molbi društva, da posveti ovu planinarsku kuću. Prije mise obavljenja je posveta kuće, a za vrijeme evangelja održao je lijepu planinarsku propovijed, u kojoj je istakao značenje posvete kuće i činjenicu, da u ovako visokim planinama, daleko od svjetske vreve, svaki planinar biva bliži Bogu gledajući velebne oblike planinske prirode. Svoju propovijed potkrijepio je vlč. g. Pehar lijepim primjerima iz starog i novog Zavjeta i primjerom sv. Franje i njegove braće. Ovu propovijed saslušali su pažljivo svi planinari, kao što su prisustvovali misi svi bez razlike na vjeru.

Nakon obavljenog obreda započela je sama proslava otvorenja. Predsjednik »Bjelašnice« Dr. Josip Flegier otvara svečanost u 9 sati pozdravnim govorom zahvaljujući Bogu, da smo dočekali ovaj lijepi dan, kad Čvrsnica odsjeva u veličini svoje gloriole. Pozdravlja imozantan broj planinara kako članova HPD-a, tako i svih ostalih sarajevskih planinarskih društava. Čestita ovom broju pravih planinara, koji su u dan i po odlučno svladali enorman uspon od 2000 m i svladali 7 sati hoda za uspon, a koje čeka još preko 5 sati za silaz s planine.

Zatim pozdravlja i *zaslanika Matice HPD Zagreb Josipa Plačeka*, koji je od prvog dana gradnje ove planinarske kuće za nju radio, o njoj mislio, a o čem svjedoči korespondencija, koja je dosegla nekoliko kilograma težine. Naš je dragi Frico bio jedan od najaktivnijih radnika na polju sabiranja sredstava za ovu planinarsku kuću, pa njemu imamo zahvaliti, što smo toliko postigli, da se gradnja mogla financijski osigurati. Ne samo to, nego je on lično zajedno sa svojom dragom kćerkom Henikom kroz duži niz mjeseci slao svoj obećani prinos otkidajući mjesечно od svojih potreba. Zato mu ovdje pred svima od srca najtoplije zahvaljujemo na svemu što je za ovu kuću učinio i zato ga od srca pozdravljamo svi kao *zaslanika naše drage Matice*, koja nam je izaslala baš njega znajući, da će njegovim sudjelovanjem najviše obradovati drugove iz »Bjelašnice«, kojoj je Plaček bio pravi duhovni i stvarni tajnik.

Nakon toga pozdravlja predsjednik *zaslanike sarajevskih planinarskih bratskih društava*, koja su na ovoj proslavi bila sva zastupana, kako po *zaslanicima*, tako i svojim članovima. Ovaj odziv znak je, da smo mi planinari u Sarajevu prešli kako kakvoćom, tako i brojem srž planinarstva, te da imamo jedan lijep kader planinara tipa našeg alpinizma, a to je s obzirom na kratkoču vremena, odkad se planinarstvo kod nas razvija, utješna i lijepa pojava. Pozdravlja u prvome redu *zaslanika Društva planinara »Romanija«* i *»Putnika« Sarajevo g. Mihajla Rakočevića*, zatim *zaslanika Društva planinara za Bosnu i Hercegovinu g. Dragu Vintera*, *zaslanika planinarske sekcije športskog društva »Djerdjelez« g.*

Džavida Miralema, izaslanika Društva za unapređenje planinarstva »Kosmosa« g. Josipa Pastoreka, izaslanika Smučarskog kluba Sarajeva g. Fukareka, izaslanika planinarske sekcije športskog društva »Slavija« i Zimskog športskog podsaveza Sarajevo g. Markovića Budimira, izaslanika »Prijatelja Prirode« g. Ozmu, izaslanika planinarske sekcije športskog društva »Makabi« g. Rafu Maestru.

Neobično nas je obradovalo, da u svojoj sredini vidimo izaslanike HPD »Martinšćak« iz Karlovca g. Dra Židovca, izaslanika vrijednog HPD »Mosora« iz Splita gg. Regnera Borisa i Frlana Sergeja, te HPD »Gvozd« iz Siska g. Vlaheka Josipa, koji nisu žalili truda, da svojim sudjelovanjem uzveličaju ovu našu rijetku slavu »Bjelašnice«.

Zatim se predsjednik Dr. Fleger zahvaljuje vlč. g. o. Nenadu Peharu na srdačnom odzivu za posvećenje ovog doma i lijepim riječima, upućenim danas planinarama prigodom sv. mise. Pogriješili bismo, kad se ovom zgodom ne bismo u prvome redu sjetili uspomene velikog planinarskog radnika pok. predsjednika »Mosora« prof. Umberta Giromette, koji je mnogo doprinjeo, da smo ovu planinarsku kuću mogli dovršiti i koji je Ćvrsnicu obišao samo jedamput, ali je zato zapanjen sjedio nekoliko sati na ponosnoj Drinjači, gledajući alem kamen naših dolina, divnu Divu Grabovicu, pa smo ponosni, da i Njegov udio rada seže ovamo pod obronke Velikog Vilinca, gdje smo se danas tako brojno okupili, da Mu priznamo zaslужenu poštu i da mu kliknemo: Slava Mu!

Za vrijeme govora stigla je grupa planinara iz Mostara, koje predsjednik pozdravlja, kao i grupu planinarskih prijatelja sa Širokog Brijega, nadalje naše prijatelje seljake iz Doljana, koji su stigli pod hrvatskom zastavom na čelu s dičnim našim Perom Klepicom, rođakom našeg vrijednog planinara i vodiča Joze Klepice.

Pozdravivši naše vrijedne susjede seljake stanare sa Peharova Stana, koji su također u lijepom broju prisustvovali sv. misi zajedno sa ženskim članovima, prelazi predsjednik u svome govoru na pitanje, zašto smo odbrali za gradnju planinarske kuće baš Ćvrsnicu, odnosno baš ovo mjesto pod Velikim Vilincem.

»Mi, koji već decenij i više krstarimo Ćvrsnicom, uočili smo osim enormne prostranosti, absolutne visine ovog planinskog sklopa jednu neobičnu odliku. Nasuprot gotskim oblicima susjednog Prenja, Ćvrsnica je po svojoj gradi zaobljena, da tako reknemo romansko-stilski građena, bez izrazitih oštrih grebenova svoje planinske ploče. No jedna odlika neosporno стоји: to su sunovratni padovi njezine ivice u divno stvorene kanjonske doline Doljanke, Neretve i Drežanke, s pogledima, koje na daleko trebamo tražiti kako u pogledu tvorevina tih provalija, tako i s obzirom na zelenilom išarano dno tih još danas neizgrađenih dolina. — Pogledajte samo kameni kotao, izduben u oporom tijelu ove Ćvrsnice, — velebnu Divu Grabovicu — ili pogledajte sa Malog Sljemena divlji Bačvun ili se nadvirite nad rub Bešika na poznatoj Strmoglavici u dolini Drežanke, pa ćete jednom za svagda dolično ocijeniti vrijednost i ljepotu ove planine, koja na svojoj visinskoj ploči nije dosad imala nijedne planinarske kuće.

U drugome redu naši požrtvovni članovi skijaši: Plaček, Čubelić, Stipić, Felčar, Sigmund i Cvitković otkrili su, dok još nije bilo kuće, divne alpinističko-skijaške terene, s kojima se ne može nijedna naša planina mjeriti ni u pogledu prostranosti, ni u pogledu terenskih osobina, ni u pogledu vremenskog trajanja ovog športa, a koje seže do konca svibnja. To je bio drugi razlog gradnji kuće na Ćvrsnici. I kad smo se na to odlučili, odabrali smo baš sredinu planine, odakle u razmjeru kratko vrijeme možemo doseći sve najlepše točke Ćvrsnice.

Konačno nam je bila na misli još jedna i to kardinalna misao; probuditi među našim članovima ljubav za naš tako zvani alpinizam, koji je po svojem načinu, po svojim obilježjima po svemu čisto naš. Područje našega rada jest stvoriti među omladinom smisao za taj naš alpinizam, jer se u tom smislu u punoj sadržini krije ona naša planinarska misao, koju je Dr. Krajač tako kratko izrazio: upoznati rodnu grdu i narod koji na toj grudi živi.

A da bi se ova naša namjera mogla ostvariti, potrebno je stvoriti mogućnost za posjetu ovih visokih planina, no ne samo to, potrebno je izgraditi takvu planinarsku kuću, koja će svojom udobnošću svakoga privlačiti snagom, da se pozivu planine ne mogne odrvati. — Tim, mislim, da sam Vam rekao razlog, zašto smo nastojali, da ova planinarska kuća bude tako udobna, kako se s obzirom na absolutnu visinu, na teren i ostale okolnosti samo zamisliti može.

No graditi planinarsku kuću lako je ondje, gdje su sva građevna sredstva pri ruci, a teško — kao u ovom slučaju — gdje ima 7 sati hoda po tako kršnom terenu od Jablanice. Ovo najbolje zna graditelj g. Josip Melinc, kome se

Foto: Lj. Stipić

Planinarska kuća pod Vel. Vilincem na dan otvorenja

ispred društva najljepše zahvaljujem na solidnom radu i izradi — a znadu to i moji drugovi odbornici, kojima je zapala teška dužnost, da nedjeljno izlaze tokom cijele gradnje na gradilište, po svakom vremenu i nevremenu, a što to znači, ocijenit ćete i Vi sami, koji ste danas ovamo došli u znoju svoga tijela. Zato smatram svojom dužnosti, da se svojim drugovima iz odbora, kako lanjskog, tako i ovogodišnjeg od svega srca zahvalim na požrtvovnosti i saradnji, imenice pak: g. Sigmundu, Nepomuckom, Stipiću, Caratanu, Černjavskom, Lincenderu i našem potpredsjedniku Ing. Mihalićeku».

Posebnu zahvalu izrazuje predsjednik Matici u Zagrebu, koja nas je u svemu pomogla, pa nam je poslala uloške i slamarice, zatim Ing. Daneku, šefu tehničkog odjela u Splitu i g. Vel. Mandiću iz Mostara, koji su nam išli pri gradnji na ruku, onda g. Vinku Markoviću, šefu kabineta u m., onda društvu »Putnik« iz Beograda, koje je omogućilo svojim prilogom gradnju, nadalje ministarstvu fizičnog odgoja i trgovine, gosp. Ing. Radmihu, direktoru šumske direkcije Mostar, koji nas je svojim shvaćanjem planinarstva i naših nastojanja potpomogao, među ostalim gradnjom vrela Janječaka, te napokon hvala g. Franji Hiršleru, koji nam je pomogao u velike tehničkim uredajem kuće.

Pri koncu svog govora predsjednik Dr Fleger moli planinare za dvije stvari: da posjećuju ovaj lijepi planinarski dom, kako bi ljepote Čvrsnice bile popularne u što većem krugu naših i stranih planinara — i drugo, da čuvaju ovu kuću, kako planinari posjetioci, tako i naše komšije seljacji stanari, kojima doista ne može škoditi ova planinarska kuća, nego naprotiv samo koristiti, pa neka svaki od nas ovu kuću čuva kao svoje vlasništvo. Govor završava poklikom: Bog čuva naše djelo!

Nakon toga uzimlje riječ i *zaslanik Matice Josip Plaček* i ističe, da je ova kuća pod Vel. Vilincem najviša planinarska kuća HPD i da je podignuta na najpodesnijem mjestu, te će kao takva poslužiti u velike širenju planinarstva. Kao primjer ističe, da će već sutra doći grupa penjača alpinističke sekcije HPD-a Matice, da izvedu prvenstveni uspon iz Radave. Pozdravlja revni odbor »Bjelašnice«, koji je ostvario svoja nastojanja gradnjom ove lijepi i udobne kuće. Na koncu izručuje ispred Matice kolajne članovima »Bjelašnice« na izložene slike na foto-izložbi u Zagrebu: i to zlatnu g. Josipu Cvitkoviću, a brončanu g. Josipu Sigmundu.

U ime bratskih planinarskih društava održali su pozdravne govore: ispred Društva Planinara »Romanije« i »Putnik«-a iz Sarajeva g. Mihajlo Rakovečić ističući priznanje »Bjelašnici« na tom odvažnom djelu, gradnji planinarske u ovoj visini i pod ovim okolnostima; ispred »Kosmosa« g. Pastorek, naglasivši, da »Bjelašnica« spada s obzirom na svoju aktivnost, među najagilnija planinarska društva Sarajeva, što je dokazala izgradnjom ove kuće; ispred »Prijatelja Prirode« održao je govor g. Ozmo spomenuvši vrijednost ove kuće i požrtvovnost odbora »Bjelašnice«; ispred Smučarskog kluba Sarajevo pozdravio je g. Fukarek naglasivši skijaški značaj kuće; ispred Društva planinara za Bosnu i Hercegovinu g. Drago Vinter spomenuvši budući složan rad na polju planinarstva; ispred HPD »Mosora« govorio je g. Boris Regner i u svome govoru naročito istakao zasluge pok. profesora Umberta Giromette na području planinarstva i naglasio, da je »Mosoru« draga, da je veliki pokojnik svoju ruku pomoćnicu stavio i na ovaj lijepi planinarski dom, pa Mu u znak osobitog štovanja svi prisutni planinari odaju poštovanje poklikom: Slava profesoru Girometti! — Zatim je pozdravio »Bjelašnicu« u ime »Djerezela« g. David Miralem, čestitao na uspjehu, što se podno Vilinca diže ova planinska kuća, onda je uzeo riječ u ime »Slavije« g. Marković Budimir naglasivši smionost gradnje kuće na ovome mjestu, te napokon g. Maestro Rafael isporučuje tople pozdrave »Bjelašnici« u ime »Makabija«.

Po dovršenim pozdravnim govorima izaslanika planinarskih društava čita predsjednik Dr Fleger sadržaj povelje, koja će se položiti pokraj temelja kuće, a koju su povolju potpisali odbornici »Bjelašnice«. U prisustvu izaslanika Matice g. Josipa Plačeka povelja je položena u betonski prostor kraj temelja za harnu uspomenu kasnijem naraštaju. Pri spominjanju predsjednika i vođe hrvatskog naroda Dra Vlatka Mačka svi prisutni od srca kliču: Živo!

Na to pristupa izaslanik Matice g. Plaček zatvorenim ulaznim vratima i u ime Boga i Matice HPD-a proglašuje ovu planinarsku kuću pod Vilincem otvorenom.

Time se službeni dio svečanosti završio, pa su prisutni planinari pošli, da nešto založe i da se polako spremaju na odlazak, a delegati planinarskih društava pozvani su u kuću na objed, koji je priredila supruga graditelja g. Melinca. — Dotle je i prisutan seljački narod poveo kolo, a radnicima je nabavljeno janje i nešto piće, pošto toga nije bilo kod obavljene glihe. — Nekoliko grupa planinara uspelo se već rano jutro na vrh Velikog Vilinca (2116 m), gdje se nalazi velik željezni križ, na čijem se podnožju nalazi kazeta s knjigom za upis i štampiljom. Neki su to ostavili za kasnije, kad se budu vraćali put Poda. Svi oni, koji su bili na

vrhu, do koga nema više od pola sata hoda, oduševljeni su prekrasnim pogledima kako na planinski sklop Čvrsnice, tako i na okolne hercegovačke i bosanske planine: Čabulju, Vran planinu, Radušu, Vranicu, Zec planinu, Bitovnju s Lisinjom, Hranisavu, bosansku Bjelašnicu, dio Visočice, Prenj te Velež nad Nevesinjem. Osobito je lijepa perspektiva s vrha na grebene Velike Čvrsnice (2228 m), na Merića Stijene i Medjede nad Radavom u Divoj Grabovici, zatim na veliko-čvrsničku visoravan, dio Polja između Vran planine i Čvrsnice, te na neobično formiranu Valu, Muharnicu i Plasu. To je uvjetovano središnjim položajem Vilinca, koji je jedini vitki lanac u sklopu ove planine.

Po završenom ručku natovarene su uprtnjače na konje i planinari su hitili, da za vremena stignu još na večernji vlak u stanicu Jablanicu, jer za povratak treba računati oko 5 i pol sati hoda. Uz vesele poklike i snažni stisak planinarskih ruku penjali su se planinari na sedlo više kuće, da se domognu koso položenih Poda na ivici doline Dive Grabovice uživajući u predivnim pogledima na Vilinac, Lopate i Strmenicu, na prodore Žljeba i greben Velikog Sljemeđa povrh Drinča, da se kraj jezera Crepulje spuste na Plasu i niz gvozd Orlovina sađu u dolinu brze Doljanke, gdje ih je zahvatila na daleko poznata žega hercegovačkih dolina. Bile su to slike, koje su očarale sve one, koji su po prvi put izašli na Čvrsnicu, tim više, što je većina ovaj krasan put pri dolasku prevalila noću kad se od svih tih krasota jedva nešto naslućivalo. Na rijeci Doljanci ostalo je još dovoljno vremena, da se planinari okupaju, što je bilo za okrepu tijela od velikog užitka, pošto je većina cio uspon svladala za jednu noć i preostali dio od pola dana ili ukupno preko 12 sati hoda u 24 sata. — U Jablanici dočekala su ih rezervirana kola, kojima su sarajevski planinari i stigli.

Međutim je i oko kuće bilo neobično živo: ostali su stanari, zatim prijatelji iz Širokog Brijega, vrli planinar i prijatelj g. Ing. Košćak iz Prozora, te oko 14 plininara, koji će još nekoliko dana ostati na Čvrsnici, od kojih će neki sačekati naše vrle alpiniste iz alpinističke sekcijske Matice Zagreb pod vodstvom g. Brezovečkog, koji su tek u nedjelju stigli u Grabovicu, da odatle poduzmu prvenstveni i impozantni uspon uz stijene Velikog Kuka. Kad se i zadnji posjetnici uputili svaki na svoju stranu, pošla je veća skupina na vrh Velikog Vilinca zajedno s našim dragim drugom Plačekom, gdje su proveli velik dio popodneva u pravom planinarskom uživanju, a dotle je kuća pospremljena, tako da je opet sve bilo na svome mjestu. Noć su proveli svi u dubokom snu, jer o pravom spavanju zadnje dvije noći nije moglo biti ni govora, a kad je svanula zora, došao je čas rastanka: jedni su morali krenuti u Jablanicu, a drugi u većem broju pošli su preko Peharova Stana i Josipova Raskršća na vrh Vel. Čvrsnice, Ploču (2228 m). S tom grupom otišao je i Plaček, koji je svo vrijeme svojom Leikom snimao na color-filmu. Oproštaj tako blisko vezanih planinara HPD-a bio je odista srdačan, tim više, što su »Mosoraši« krenuli niz Divu Grabovicu.

Još jedna noć provedena u kući i dode čas rastanka, no naših tako željno očekivanih penjača ne bi, ni njih niti vodiča s konjem, koji im je prtljagu trebao iznijeti u kuću. I tako se završi ova rijetka svečanost otvorenja planinarske kuće pod Vilincem, na kojoj je učestvovao toliki broj planinara, da će se rijetko kad u dogledno doba ponovno okupiti. Opće će ova planinarska kuća stršiti u punom svom idiličnom miru na obroncima Vilinca čekajući planinare, da ih primi pod svoje okrilje jednakop toplo ljeti, kao i zimi, iz Herceg-Bosne, kao iz Dalmacije, iz Banovine, kao iz ravne Slavonije, ponosna, da je dosad najviša planinarska kuća u hrvatskim planinama, na planini, koja zauzimlje možda jedno od najljepših mjeseta u pogledu ljepota i divlje romantičnosti.

Iz planinarskih uspomena:

Tri dana u Zagorju

V. Mlinarić (Zagreb)

IVANČICA

— Čiji je ono dvorac? zapita Mika suputnika, domaćeg čovjeka, kojemu se pridružila grupa planinara, što je iz Budinšćine pošla na Ivančicu.

— Vlastelinov, odgovori ovaj i nakon kratke stanke pridoda tihu kao za sebe: — Mu vrag mater! —

— Vidi, vidi kako je taj oblubljen u svom kraju! — začudi se Ante. Inače je naš suputnik slabo razgovorljiv. Na pitanje odgovara kratko i neće se upuštati u razgovor, jer vrag neka zna, što su i koji su ti čudno opremljeni ljudi.

Vraća se narod iz crkve i mnogi nosi goruću gubu, što je danas na Veliku subotu zapalio na blagoslovljenoj vatri. Dimom te vatre u svakom će domu domaćica nakaditi sobe, a onda baciti gubu u peć, da ta blagoslovljena vatra donese sreću domu.

Prolazimo tako putem, zatim skrećemo na kolnik pa onda na stazu preko valovitih brežuljaka, livada i oranica. Vijuga staza kroz šumicu, iz koje za kratko vrijeme izlazimo među razasute kućice. Desno i lijevo od našega puta skupili se žuti jaglaci u grupice, modre i bijele ljubice skromno su priklonile glavice na prisojnim mjestima uz grmečke, a tu i тамо porasao je bujni plućnjak crvenih i plavih cvjetova. Od vremena do vremena proskakuta crni kos i izgubi se u grmlju.

Došavši u Selnicu-Beličko Završje zamolimo našeg suputnika, da nam pokaže stan opskrbnika Pasarićeve kuće na Ivančici, kod kojega se nalazi ključ od kuće. On pokaže rukom prema prvoj kući, koja je bila u susjedstvu njegove: — Tu je. —

Ante i Mika kucaju. Nitko se ne javlja. Otvaraju vrata. U kuhinji gori vatra, ali unutra nikoga. Ženski svijet i seoska dječurlija već se počeli okupljati oko tih neobično obučenih ljudi. Na pitanje nitko ne odgovara, nego nas svi začudeno promatraju.

— Ma ne bojte se, nismo mi financi! — zaintači Mika, da odvratи od sebe sumnju, jer je on obučen u zeleno.

Konačno se osmjerili jedna baba: Ajde, mali, pokaži im! —

I mali nas povede između kuća kroz dva tri dvorišta i dovede do prave kuće. U kući — kao obično u Zagorju — ne može se dobiti ništa za jelo. Ta sutra je Uskrs, pa nema ni mlijeka, ni sira ni jaja. Sve se potrošilo. Nema druge nego vaditi iz naprtnjače, jer nakon hoda od jednog i po sata, potrebno je, da se malo prigrize.

Podne je baš prošlo, kad se grupa digla na put preko Gornjeg Mrzljaka pod vodstvom maloga opskrbnikova sina. Iza nas ostaje crkva u Belcu, jedan od najljepših spomenika te vrste u Zagorju, zavjetna crkva zagorskoga plemstva. Još stoji čvrsto, opkoljena cintorom i čuva svoje blago, što se tu nakupilo kroz gotovo dva stoljeća. Nije uspio pokušaj, da je kupe stranci i zajedno s njezinim bogatstvom prenesu u tuđinu.

Mika je danas preko mjere žedan, pa se na svakom bunaru i izvoru napaja, — kao krava — kako misli Ante — dakako samo u sebi.

— Inače ja uopće vode ne pijem, ali danas sam neobično žedan. To ti je od toga, što sam jučer za objed imao šarana — tumači Mika.

— Sigurno je taj šaran živio u dubokoj vodi, pa i sada traži svoj komfor u tvojoj utrobi — opaža Ante.

— Utopit će ja njega! — grozi se Mika.

Napredujemo dosta brzo po šumi, u koju smo ušli odmah iza Belečkog Završja usprkos zapare, koja pritiše. Put nam ukrasuju bijele šumarice, modra jetrenka i skupine jaglaca, koji su ovdje na rjeđe posijani, a ispod vrha eno zabijelilo je tlo od obilja visibaba, neobične veličine. Još nisu ni dva sata, a mi se već nalazimo na vrhu Ivančice (1061 m). Sa piramide pružio nam se prekrasan pogled na Zagorje. Od međumurske i varaždinske nizine do Jesenja izmjenjuju se brežuljci i bregovi: Kalnik, Ravna Gora, Sv. Donat sa svojim karakterističnim oblikom, do njega Boč, Strahinščica, Brezovica, pa dalje Žumberačko i Samoborsko gorje, dalje Klek, dok se oko ne zaustavi na Medvednici, što se protegla na jugu, obavita nekim sivim modrilom. Kažu, da se za lijepa vremena odavle vidi daleko u mađarsku nizinu sve do Blatnog Jezera, a u Alpe seže oko sve do Triglava.

Na Ivančicu ima više prilaza. Jedan je preko Zajezde, drugi preko Selnice-Završja na Gornji Mrzljak, treći od Belca kraj crkve na Donji Mrzljak uz ruševinu staroga grada Belca na Črne Mlake, kamo se prema narodnom praznovjerju dolaze kupati vještice sa Kleka, četvrti preko Lobora na Črne Mlake, peti od Lepoglave i šesti od Ivanca preko Maloga i Velikoga Konja. Moguće je pristup i direktno od Prigorca uvalom na vrh. Od tih puteva samo su neki označeni.

Naš se mladi vodič povratio kući, da može prisustvovati palenju »vuzmenice«, a mi se smjestili na Stričevu — paviljonu nedaleko Pasarićeve kuće — da u miru promatramo krajinu prema Ivancu.

Već se hvata prvi mrak. U paviljonu je tako ugodno. Nu eto najedamput u Ivancu zaplamsaju dvije vatre jedna uz drugu. Još se nisu sasvim razgorile, kad iznenada niču desno i lijevo novi plamenovi jedan za drugim. Sad se u Prigorcu digla vatra, do nje druga, eto u Varaždinskom polju, evo lijevo u smjeru Lepoglave. Selo za selom pali krijesove sve više i više, dok na koncu cijelo Zagorje ne zapliva u moru vatre. Dokle oko seže, sve u plamenu. To se pale »vuzmenice«. Ante i Mika nisu se mogli oteti čuvstvu, koje ih je obuzelo. Ubrzo nakupe granja i suvaraka, podignu veliku lomaču nedaleko Stričeva i zapale je. Eto, to je naša vuzmenica — veseli se Ante. — Sigurno se vidi po cijelom sjevernom zagorju, jer se plamen diže preko tri metra u vis. Ponosno stojimo kraj vatre i neka nam neobična radost obuzima dušu. Ta eto i mi slavimo Kristovo uskrsnuće svojom vuzmenicom. — Eh, da se samo paviljon ne zapali. To bi bila vuzmenica! — pribojava se Mika. Koliko smo o tom običaju mogli saznati, palili su se krijesovi u prijašnje vrijeme u rano jutro na Uskrs. Tom su prilikom donijeli jela i vina, pa se jelo, pilo, pjevalo i veselilo. U subotu se samo vršile pripreme.

Već je prošlo osam sati. Vatre su još uvijek plamsale, kad su planinari pogasili žar, koji je ostao iza vatre i pošli na počinak.

RAVNA GORA

Već oko šest sati drugoga dana došao je opskrbnik kuće. Uredivši s njim račune spusti se društvo grebenom preko Velikog i Malog Konja na Prigorec a odavle cestom na Ivanec. Vrh je Ivančice u magli, nebo je oblačno, pa to prieći vidik sa ovoga lijepo izведенog puta. Narod se vraća iz crkve i razilazi po brežuljcima. S vremenom se magla pomalo diže, nebo se polako vedri, pa iza Ivanca već osjećamo tople sunčane zrake. Mika opet napaja svoga šarana.

— Baš se mora zaustaviti kod svake vode — kao krava — opaža opet Ante — dakako samo u sebi.

Društvo prelazi preko željezničke pruge kod Kulevčice, nastavlja na Bedeneč, gdje se prelazi desno prečacem preko Žirovnice na Kamenicu. Oko dva sata hoda trebali smo dovre. Tu na kući kraj crkve stoji ploča i planinarska oznaka. Do Ravne Gore ima još dva sata.

Jedna planinarka dojuri pred nas na biciklu, ostavi ga u kući i laka hoda pobrza lijevo uz potok. Mi podemo njezinim tragom, ali je kasnije izgubimo iz vida. Za kratko vrijeme zakrećemo desno u uvalu, a onda se put uspinje uz par kućica i zalazi u bukovu šumu. Slijedimo dalje lijevi kolni put. Oznake su vrlo slabe. Zatim skrećemo na nogostup lijevo uz Babicu na greben glavnog vrha s pogledom prema Kamenici. Još malo grebenom i dolazi se na Filicev dom.

Nekoliko smeđežutih leptira preletilo nam je preko puta.

Još nismo pravo ni stigli, a Ante se pružio po travi, kolik je dug, i izložio cijelu svoju površinu utjecaju sunčanih zraka. Pa i poslije svaku je i najmanju priliku upotrijebio, da u sebi nakupi što više sunčane energije. Pravi planinarski gušter.

Sa Ravne Gore (680 m) promatramo Ivančicu u cijeloj njezinoj protezi: od najvišega njezinoga vrha do šiljatog Oštrca sa ruševinom starog grada pa do Očure, preko koje se nadovezuje Strahinščica, na kojoj se lijepo ističu sva tri njezina vrha. Do nje malo dalje eno Sv. Donat i Boč pa dalje Slovenske Alpe. Posebno je vrijedno spomenuti pogled prema Trakoščanu i Lepoglavi.

STRAHINŠČICA

Između mnogih dobrih svojstava ima Zlatko jedno, koje naročito u planinama dolazi do izražaja. On se naime rano budi. Ako se društvo dogovori, da će sutradan ustati u pet sati, on je budan već dva do tri sata prije toga i onda uzneniruje svoje pospane drugove.

— Ti, već su tri vure! — budi on prvoga susjeda.

— M-mm! Pusti me! Još je rano — mrmlja susjed i okreće se na drugu stranu. Neko je vrijeme mir. No ne za dugo. Zlatko prilazi drugomu.

— Si čul, već je tri i pol.

— Pa nek je! Pusti me na miru! — ljuti se ovaj.

Onda opet mir. Ali Zlatko ne sustaje. Prišulja se trećemu.

— Kaj ti još spiš? Već su četri vure!

— Idi k vragu ti i twoje četiri vure! Pa ima još celu vuru vremena! — bijesni ovaj ljuti »snivalac».

Zlatko još uvjek nije klonuo. Na koncu ipak pronađe jednoga, kojega bilo iz kojega razloga grize planinarska savjest, pa ne može spavati (planinarska savjest, koja grize = buha) i s njegovom pomoći uspije mu da probudi drugove bar po sata prije dogovorenog vremena.

Zašto je međutim Zlatko danas ustao samo deset minuta prije ostalih, nije nitko mogao objasniti.

Dok smo svoje stvari sredili i uredili, primakla se već i sedma ura, kada smo se počeli spuštati prema Trakoščanu. Iz ošumljena obronka izbijaju mjestimice gole gromade stijena kao da se u davno doba ovdje neki Zagorski div nabacivao ogromnim kamenjem za Krapinskim čovjekom. No odmah se zatim dolazi u pitomiji kraj. Put zaobilazi oko ponikve i za jedan sat izlazimo na cestu kod dvorca Trakoščana, što se uzdigao uz jezero na kamenoj litici. I ako još uvjek na ulazu u grad postoji lančani most, ne djeluje dvorac ni malo »raubriterski«, jer je okoliš i grad jako lijepo ureden. Od Trakoščana nastavljamo uz Stražnik potok desno od ceste prema Bednji, prelazimo za kratko vrijeme

desno u naselje po brežuljcima, pa uspinjući i spuštajući se kolnicima i stazama izbijamo kod sela Šaše na cestu, da je za kratko vrijeme opet ostavimo skrenuvši lijevo kolnim putem u Brdo prolazeći kroz sela Jedvaji, Ranogajci i Kranjčeci. Tu se na izvoru uz kolnik na rubu šume pune boce vodom. Za deset minuta odavle ostavljamo kolnik te se uspinjemo strmom vododerinom, na kraju koje nailazimo na stazu i nastavljamo dalje u istom smjeru. Nismo išli stazom ni deset minuta, kad Zlatko uoči markaciju, koja iz Radobojca označuje put na vrh. I ako je oznaka vrlo slaba, pomaže nam ipak u toliko, što se od vremena do vremena možemo kontrolirati, da smo na pravom putu. Za nešto manje od 1 i po sata od izvora stižemo na Goleš, najviši vrh (847 m).

Uspon od Šaše na Strahinščiku u proljeće najljepši je — može se reći — od svih uspona u Zagorju. Već prije sela Jedvaji otvara se divna panorama. Dokle oko dopire, sve sami humci i brežuljci, okićeni čarobnim šarenilom zelenih livada i izoranih polja. Razasuti vrtovi puni su bijelo i crveno rascvalih krošanja. Uz njih se u većim i manjim grupama stisnule sitne kućice sa crvenim i sivim krovovima. Sve to djeluje skladno i smireno i pobuduje neki duboki osjećaj sreće i tihog veselja. I prije nego nam se izgubi iz vida, nešto nas tjera, da još jedamput obuhvatimo pogledom cijelu krajinu, što se pružila pred nama, obasjana suncem kao čaroban relijef, izrađen u božanskom nadahnucu umjetničkom rukom.

Najviši vrh Goleš obrašten je drvećem i grmljem tako, da to smeta lijepom vidiku, koji je inače otvoren na sve strane: tu je Ivančica s Očurom, preko koje se veže Strahinščica i čini s Ivančicom zapravo cjelinu, tu su krasni pogledi prema Ravnoj i Maceljskoj gori, u daljinu plave se vrhovi Mozirskih planina pa Kamniških i Julijskih Alpa. Uz cestu prema Krapini podigla se Brezovica kao stog sijena, Sv. Donat poprimio je opet svoj tipičan oblik trapeza, do njega je nerazdruživi mu drug Boč. Prema Krapini vidi se toranj crkve na Trškom vrhu, u kojoj se čuva slika Majke Božje, što ju je Franjevac Stjepan Balagović rodom iz Krapine donio iz Jeruzalema.

— Kako tvoj šaran? — bocka Zlatko Miku, kad smo stigli na vrh.

Markacija je tako loša, da se po njoj ne može naći puta za silazak u Krapinu, pa dok su drugi sjeli na kratki odmor, produži Mika kroz škarje sjevernim grebenom i za kratko vrijeme izbjije na malu čistinu. Pred njim se uzdigao po visini drugi vrh, na koji se obično planinari uspinju iz Krapine. Neko je vrijeme sebično uživao u novom vidiku, koji mu se otvorio, a onda stao zvati ostalo društvo, da mu povjeri svoje otkriće. Ante je opet predlagao sunčanje, no njegov je prijedlog prihvaćen istom, kad smo se spustili na sedlo, gdje smo naišli na put, koji iz Jesenja vodi u Krapinu. Tu smo se pod grupom borova — koja se ističe kao otok u okolnoj bjelogorici — pružili po istom porasloj travi. Na jednom drvu otkrili smo natpis »izvor«, no nismo ga išli potražiti, jer je u Antinoj obiteljskoj termosici bilo dosta limunade, da utazi žed cijelog društva osim jednoga člana.

— Uh, što sam opet žedan — ljuti se Mika.

— Opet tvoj šaran! Sigurno je nanjušio miris dobrog vina u Krapini — opaža zlobno Lacko. Tu ništa drugo ne pomaže. Treba ga utopiti.

Nakon odmora nastavljamo kolnim putem, koji se spušta prema Krapini, a onda ga ostavljamo i nastavljamo dalje grebenom nailazeći od vremena do vremena na planinarsku oznaku. Dolazimo na drugi vrh. Naokolo sve je crno od nedavne vatre. Odavle se spuštamo na Krapinu slijedeći markaciju. Na bunaru pred mjestom oprali smo se pa svježi i pomlađeni osvanuli u Krapini. Tu je vodstvo energično preuzeo Lacko, koji se do sada držao skromno u pozadini. On naime ima u Krapini prijatelja, kod kojega se morao prijaviti. Imati prijatelja

u Krapini, znate li što to znači? Tu smo se nakon duljeg vremena okrijepili domaćom hranom, a prijatelj našega prijatelja pobrinuo se za ostalo.

— Krapina ti zapravo znači veliki krap ili šaran — tumači Lacko — prema tomu je tvoj šaran ipak dospio na pravo mjesto. I tu u tom mjestu Mika je u veselom i ugodnom društvu toliko zalijevao božjom kapljicom svojega šarana, dok se ovaj nije utopio. I nikada ga — kažu — poslije nije uznemirivao.

Iz Rudopolja na Plitvička Jezera

Savremeno planinarstvo je pokret ljudi dobre volje, koji u osjećaju i smislu za ljepotu i moć prirode traže mir i sreću na ovoj zemlji.

Dr. Ante Cividini

Eto me opet u malenom gorskom selu, sa još manjom željezničkom stanicom, koja se smjestila tik do same borove šume.

Eto me opet među drvenim potleušicama planinskog sela, čiji su sivi krovovi pokriveni malenim dašćicama, a napola kameni zidovi oblijepljeni blatom. U tom ču ubavom kraju provesti svoj kratki odmor. Tu će osjetiti svu onu veličinu mira i tištine, stresavši sa sebe kao neko neugodno čuvstvo, brigu vrtoglavog tempa grada.

To selo, čije pitome oranice obrubljuju zeleni obronci vitih jela, koje u svojoj nutrini sakrivaju svu ljepotu i tajanstvenost djetinjnih priča o čarobnim jezerima i vilama, što se rađaju u tajanstvenom zelenilu vode, stvarajući u toj samoći svoje legende. Ta mala sela kao da nas zovu svojim prirodnim glasom ljepote, svojim dahom, pružajući nam se onako, kako ih je Svevišnji stvorio u svom veličanstvu. Zovu sve one velike i male, snažne i slabe, siromašne i bogate, prezrene i slavne, sretne i nesretne, poznate i nepoznate, zovu sve one ljude, koji nose u svojim dušama ljubav prema prirodi. Zovu svu onu djecu, koja sanjaju o vilama iz lijepih priča, sve one starce, koji žele pod starost toliko iščekivani i obećani mir, i sve one umorne i opterećene, koji žele otpočinuti od teškoga gradskog života.

Prolazim širokim šumskim putem spuštajući se i dižući raznim zavojima kraj velikih bijelih stijena obraslih zelenom mahovinom.

Sunce se već visoko popelo. Njegovi traci razbijaju se o krošnjama praveći po crnoj vlažnoj zemlji i zelenoj mahovini fantastične slike.

Idem već dva sata pa sam se dobro oznojio i ožednio, kad najednom iza sebe čujem škripanje kola: na šumskom se putu pojave dva omanja, šarena i mršava volića u jarmu, koji se zgrbljeni lijeno uspinju i tegle voz sijena opirući se raskrećenih papaka nogu o mekanu zemlju. Pored njih lagano koraca suh i malo poguren seljak, sav zarastao prosjedom kosom. Pogled mu klizi po žutome sjenu i zaustavlja se na šarenim volićima. Maknem se u stranu, pozdravim ga, a on mi ozdravi, mahne bićem i vikne: Oj peronja, stij šaronja...

Već su kola dobrano odmakla. Prestalo je njihovo škripanje. Samo se kad-kad na mahove čuje već kao jeka glas starog seljaka: Oj šaronja, stij peronja.

Kako sam bio žedan i umoran, sjednem kraj brzog šumskog potočića na jedan panj, kojeg su ne znam iz kojeg razloga odsjekli i ovdje ostavili da služi kao velika stambena zgrada hitrim i radnim mrvavima. Sjedim i pomalo pijem hladnu vodu, slušajući kako taj potočić žubori. To žuborenje, to je njegov govor, on tu govori svojim prirodnim govorom, kojeg stvaraju male kapljice vode, o kojima je

poznati prirodoslovac Ivan Gjaja rekao: Da li ste kad god pokušali da pratite mišlju tu malu kapljicu vode, koja potječe ovim potočićem? Ona je možda oživjela tek pred nekoliko dana, pošto je vjekovima bila nepomična u masi jednoga ledenjaka; do nekoliko dana bit će u rijeci, pa u moru, pa će se jednoga dana uzdići u oblaku negdje u polutaru, a pasti u obliku kiše, snijega ili grada na nekom drugom dijelu našega planeta. Jednoga će dana biti sastavni dio biljke pa vino u našoj časi, molekula naše krvi, lučenje našeg bubrega ili gorka suza u oku. Kad bude poslije dugoga žutanja ugasila žedj putnika, koji je u Alpama našao kristalnu vodu, on neće slutiti kakovo se skitanje krije pod tom čednosti...

I prirodnjaku žubor potoka ima šta da pripovijeda!

Ustanem dobro odmoren, a u mislima su mi još uvijek riječi tog prirodoslovca. Nastavljujući put prema Plitvičkim Jezerima prolazim kroz visoke paprati i raznovrsno bilje, koje još onako divlje i netaknuto raste i razvija se. O tom sam bilju mnogo čitao, interesirajući se o načinu njegova života i o vrijednosti, koju nažalost još onda nije sam razumio. Sad mi je tek jasno, kakvo je uživanje imao moj prijatelj, kad je sate i sate sjedio pored mikroskopa proučavajući život jedne biljke. Gledajući ono što je drugima sakrito, uživajući u složenosti i savršenosti života i grde u kojoj nije ništa prepusteno slučaju. Istina je da su ljudi koji nisu nikad zavirili u naučne studije slijepi prema bogatstvu prirode koja ih okružuje.

Eto me na označenom raskršću. Predamnom duboko dolje leži biserni đerdan naše domovine, niz modrih Plitvičkih Jezera. Silazim po markiranom putu kojeg smo mi Omladinci H. P. D.-a iz Zagreba obnavljali. Sve me to potiske na naše logorovanje na samom jezeru Ciginovcu, na logorsku vatru i kuhinju, prismuđenu rižu, druga Horveka, šatorske krevete, od kojih su toliko boljela Žedja našega Cvarka, pa na veslanje i plivanje, kupanje i zabavu. Sve mi se ove slike redaju kinematografskom brzinom, pa se žurim, žurim da posjetim ta toliko od prije voljena mesta.

Belizar Bosnar

UPUTE SABIRĀCIMA BILJA ZA PLANINSKI BOTANIČKI VRT NA SLJEMENU. Kako smo već istakli, postoji za planinski botanički vrt na Sljemenu veliki interes među članovima HPD-a te nam nekoji već donose razno bilje sa svojih nedjeljnih izleta. Vjerujemo da bi nam i drugi naši članovi rado donijeli po koju biljku, samo kažu, da ne znaju, što i kako bi najbolje mogli to uraditi.

Da ovima bar nekako pomognemo, možemo im reći, da nas svaka biljka, koja raste u visokim planinama, zanima, rasla ona na planinskim livadama ili u stijenama. Radi se jedino o načinu vađenja žive biljke.

Ako su livadske biljke, onda je dovoljno da se busen oko biljke po mogućnosti nešto dublje iskopa pomoću kakvog jačeg noža. Pri tom je važno da je korijenje biljke, koju želimo donijeti, što bolje kod vađenja uščuvano.

Teže je sa vađenjem bilja iz pukotina stijena. Tu treba potražiti takova mjesta, gdje će se moći biljka lako sa korijenjem izvaditi. Takovih mjesta ima u svakoj planini dosta.

Kada je biljka izvadena, obloži se korijenje sa nešto zemlje i umota u kakve stare novine, koje svaki planinar nosi obično sobom. Tako umotana biljka stavljaju se u naprtnjaču, pri čemu se mora paziti da se ne zgnječi ili ne slomi. U tu su svrhu jako podesne kutije za hranu, koje su obično pri koncu izleta prazne, pa u njima ima mjesta za nekoliko biljaka. Biljke se ovako mogu nositi i po nekoliko dana, samo se preporučuje, da se kutija ili omot preko noći malo otvorí, a po potrebi i biljka malo navlaži, kako bi ostala što duže svježa.

Ako se ostaje duže na izletu ili ako bilje sabire netko, tko ne dolazi odmah u Zagreb (gdje treba biljke predati u poslovnicu društva), onda se biljke mogu spakovati u kakvu kutiju ili malu kištricu, kod čega treba svaku biljku umotati u vlažnu mahovinu, a onda istom u papir. Ovako zapakovane biljke mogu putovati i po nekoliko dana, pogotovo sada, kada su dani hladniji i sa više vlage.